

{ Realizacja scen intymnych na polskich planach filmowych. }

Raport o stanie bezpieczeństwa

Wydawca: SZUSTOW. KULTURA I KOMUNIKACJA
Redakcja: Katarzyna Szustow, Katarzyna Dudzińska
Korekta: Katarzyna Dudzińska

Projekt graficzny: Justyna Kosińska, temperowka.pl

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons.
W przypadku cytowania prosimy o podanie przypisu i źródła:
„Realizacja scen intymnych na polskich planach filmowych”.
Raport o stanie bezpieczeństwa”,
SZUSTOW. KULTURA I KOMUNIKACJA,
www.bezpieczenstwo-film.pl.

www.szustow.com

www.bezpieczenstwo-film.pl

www.intimacycoordination.eu

SZUSTOW.
KULTURA I KOMUNIKACJA

Warszawa 2022

Badanie dofinansowane ze środków Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, program operacyjny III: upowszechniania kultury filmowej (priorytet V: badania rynku audiowizualnego), wniosek nr 17886/21: „Bezpieczeństwo na planach filmowych”.

WPROWADZENIE 5

Katarzyna Szustow

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA Z BADANIA 8

BEZPIECZEŃSTWO I PRZEMOC. DIAGNOZA OPINII ŚRODOWISKA FILMOWEGO 11

Marek Troszyński, Maria Theiss

I. ANALIZA DANYCH ILOŚCIOWYCH 11

Marek Troszyński

Informacje dotyczące badania

1. Etapy produkcji filmowej

1.1. Preprodukcja

Dokument zgody

Uzgodnienia charakteru i liczby scen intymnych

Próby

Casting

1.2. Realizacja scen intymnych

Osoba wspierająca

Komunikacja z reżyserem/reżyserką

Bielizna do scen intymnych

1.3. Postprodukcja

2. Nadużycia władzy a przemoc

Brak poczucia bezpieczeństwa

Molestowanie seksualne

Brak konsekwencji dla sprawców i sprawczyń

3. Rozwiązania i standardy

Wyzwania

Potrzeba rozwiązań

Koordinatorzy i koordynatorki scen intymnych

Standardy

Metodologia badania

Badania eksploracyjne

Dobór i wielkość próby

Przygotowanie kwestionariusza

Realizacja badania

II. ANALIZA DANYCH JAKOŚCIOWYCH 29

Maria Theiss

Brak praw pracowniczych i brak poczucia bezpieczeństwa

Bezwzględny pion produkcji

Mobbing, molestowanie i uwodzenie

(Nie)świadomość i bezkarność sprawców/sprawczyń

„Nie masz poczucia humoru”

Nagość na planie i sceny intymne

Rola szkół wyższych

Dobre praktyki

NOWY ZAWÓD FILMOWY: KOORDYNACJA SCEN INTYMNYCH 38

Standardy globalne

Émil Haarhoff

Kim jest koordynator/koordynatorka scen intymnych?

Wiedza i kompetencje

Kto szkoli koordynatorów?

Jak pracuje koordynator/koordynatorka scen intymnych?

Kontekst

Komunikacja

Zgoda

Dokumenty

Próby

Obecność na planie

Domykanie procesu

Postprodukcja

Zamiast podsumowania

BIOGRAMY 46

Amanda Blumenthal

dr Émil Haarhoff

Katarzyna Szustow

dr hab. Maria Theiss

dr Marek Troszyński

WPROWADZENIE

Katarzyna Szustow

„NIE.” jest pełnym zdaniem.

Jane Fonda

Prawo do odmowy wykonania zadania jest aktem odwagi. Uru-
chamia dyskusję o granicach, zaufaniu, zaangażowaniu czy bez-
pieczeństwie w procesie twórczym. Otwiera możliwości wcze-
śniej niedostrzegalne. Jest nie tyle przeczeniem, co poszukiwa-
niem nowych rozwiązań: wszak wyobraźnia nie ma końca. Cza-
sami jednak „Nie” bywa trudne, a wręcz nieosiągalne. Aktorzy
i aktorki szkoleni od dziecka do mówienia „Tak” bardzo często
nie potrafią sprzeciwić się naruszaniu swoich granic. Niektórzy
nie wiedzą, gdzie i jakie granice posiadają. Każdą granicę, każde
„Nie” i każde „Tak” ustala się w określonym kontekście. Każda
produkcja filmowa jest inna.

NOWE ROZWIĄZANIA

Poniższy raport jest pierwszym w Polsce badaniem dotyczącym praktyk realizacji scen intymnych. Do dziś nie powstały żadne opracowania analizujące dobre czy złe praktyki. Sceny z dziećmi tworzone są we współpracy z psychologami dziecięcymi, sceny walk powstają przy wsparciu kaskaderów, sceny taneczne współtworzą choreografowie, sceny intymne bardzo często pozostają stabuizowanym obszarem produkcji. Ta sytuacja właśnie ulega zmianie.

Koordinacja scen intymnych to nowy zawód filmowy. Praca koordynatorów i koordynatorek polega na wspieraniu reżyserów i reżyserek w tworzeniu scen intymnych realizujących ich wizję artystyczną, ale także scen, które powstają w sposób bezpieczny i pozbawiony ryzyka nadużyć wobec aktorów i aktorek. Więcej o standardach tego zawodu pisze Emil Haarhoff – koordynator scen intymnych (zob. s. 38).

GENEZA

Podjęłam pracę jako koordynatorka scen intymnych po 20 latach rozmów z aktorkami i aktorami dotyczących złożoności ich pracy, której bazą są ich prywatne ciała „wypożyczane” na potrzebę tworzenia postaci fikcyjnych. Fascynuje mnie ich obsesyjne pragnienie wiarygodności tworzonych historii. Od lat rozmawiam z reżyserami i reżyserkami, wnikliwie słuchając ich pasji. To ona pozwala artystom i artystkom na wyjście poza granice komfortu, gdzie ryzykując wiele, odśladają najdelikatniejsze obszary swojego ja – talent. Często anegdota miesza się z historiami doświadczenia przemocy. Trudno wydobyć z tych opowieści spójny obraz praktyki realizacji scen intymnych.

Poniższy raport jest wynikiem ponadroczej pracy. Impulsem do jego stworzenia była sprawa Harveya Weinsteina, który 11 marca 2020 roku został prawomocnie skazany na 23 lata więzienia. Część osób próbowało znaleźć polski odpowiednik bezwzględnej oprawy. Mnożyły się pytania o to, czy „mamy w Polsce takiego zbrodniarza?”.

ANONIMOWOŚĆ

Kwestionariusz wypełniło 318 osób, z których prawie połowa pracowała na minimum 20 planach filmowych. Badanie opracowane zostało przez specjalistów według norm i standardów socjologii. Osobom, które zdecydowały się podzielić swoimi doświadczeniami, zagwarantowaliśmy anonimowość. W opracowaniach wyników ankiety wszystkie wypowiedzi respondentów zostały zanonimizowane. Przekazane nam historie nie spełniały wymogu zgłoszenia ich do prokuratury w celu zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Tym niemniej większość z nich jest historiami przemocy, nadużywania swojej pozycji, upajania się poczuciem władzy. Celem tego badania nie jest jednak rozpatrywanie indywidualnych spraw, a naświetlenie przestrzeni problematycznych i mechanizmów powstawania przemocy. Aby zmieniać rzeczywistość, trzeba ją najpierw rozpoznać.

O BADANIU

Obszary badawcze nakreślałam w trakcie poznawania nowego fachu. Każde z pytań zostało skonsultowane z Amandą Blumenthal – pierwszą koordynatorką scen intymnych w Los Angeles, założycielką Intimacy Professional Association, współtwórczynią ponad 100 scen intymnych¹, inicjatorką i współautorką *Standards and Protocols for the Use of Intimacy Coordinators* dla najważniejszego amerykańskiego związku zawodowego aktorów i aktorek SAG-AFTRA.

Za realizację badania odpowiedzialny był dr Marek Troszyński – socjolog, badacz rynku, adiunkt w Instytucie Socjologii Collegium Civitas, dyrektor Obserwatorium Cywilizacji Cyfrowej. Dr hab. Maria Theiss – politolożka, badaczka polityki społecznej, doktor habilitowana nauk społecznych, pracująca na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego – przeanalizowała odpowiedzi na pytanie otwarte.

1 W takich serialach jak *Euforia*, *The Affair* czy *Słowo na L: Generacja Q*.

ZMIANA PARADYGMATU

Dynamika władzy w procesach twórczych przechodzi zmianę. Obserwując sytuację w szkołach artystycznych, możemy śmiało mówić o rewolucji pokoleniowej. Uczymy się nowych modeli pracy. Część osób potrafi nazywać przekroczenia, mobbing, molestowanie seksualne, które do niedawna przechodziły bez jakiegokolwiek reakcji czy wsparcia, pozostawiając osoby doświadczające przemocy (w najlepszym wypadku) z uczuciem dyskomfortu, a czasem poważnymi ranami psychicznymi.

Poniższa diagnoza powinna stać się punktem wyjścia do wypracowania katalogu standardów dotyczących pracy nad scenami intymnymi w polskim kinie. Zalecenia te powinny powstać w oparciu zarówno o wiedzę ekspercką, jak i doświadczenia branżowe/zawodowe przy wsparciu organizacji, instytucji reprezentujących – kluczowe dla realizacji scen intymnych – zawody filmowe. Warto byłoby uwzględnić standardy już upowszechnione na gruncie europejskim i amerykańskim, jednocześnie mając na uwadze odmienną kulturę i specyfikę pracy na polskich planach filmowych.

74% osób biorących udział w badaniu stwierdziło, że konieczne jest wypracowanie standardów pracy z nagością². Jednak tworzenie takich zaleceń przez jedną organizację w oderwaniu od horyzontalnej zgody środowiskowej nie zagwarantuje bezpieczeństwa na planach filmowych.

Wierzę, że wprowadzenie danych do dyskusji pozwoli nam wspólnie zaprojektować rozwiązania, które uczynią pracę na planach filmowych bezpieczniejszą.

PODZIĘKOWANIA

Dziękuję za współfinansowanie części badania Polskiemu Instytutowi Sztuki Filmowej; moim mentorom i mentorkom – koordynatorom scen intymnych Emilowi Haarhoffowi, Kate Lush, Sam Murray z Safe Set za nieustające wsparcie. Dziękuję poniższym instytucjom i organizacjom za błyskawiczne zrozumienie rangi problemu, jak i pokrycie części kosztów konferencji prasowej: Gildii Reżyserów Polskich, Związkowi Zawodowemu Aktorów Polskich, Stowarzyszeniu Kobiet Filmowców, Krajowej Izbie Producentów Audiowizualnych oraz Centrum Kultury Filmowej im. Andrzeja Wajdy za gościnę; Festiwalowi Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni dziękuję za zaangażowanie w promowanie badań. Dziękuję indywidualnym osobom, aktorom i aktorkom, którzy wykorzystali swoje kanały komunikacji do przypominania koleżankom i kolegom o możliwości podzielenia się swoim doświadczeniem. Ten szeroki respons to jasny sygnał, że wszyscy potrzebujemy zmiany.

Szczególnie dziękuję 318 osobom reprezentującym prawie wszystkie zawody filmowe za zaufanie i poświęcenie czasu, by podzielić się często trudnymi doświadczeniami.

NAJWAŻNIEJSZE USTALENIA Z BADANIA

SCENY INTYMNE JAKO WYZWANIE

1. Dla 93% badanych realizacja scen intymnych jest kłopotliwa. Jedynie 7% badanych odpowiada, że nie traktują takich scen jako wyzwania (tabela 4).

BRAK KOMUNIKACJI – SIŁA TABU

2. Niemal połowa aktorów i aktorek (46%) przed podpisaniem kontraktu prawie nigdy nie uzgadnia liczby ani charakteru scen intymnych (wykres 3).

77% osób grających w scenach intymnych nie spotkało się nigdy z dokumentem, który określałby przebieg sceny tj. określającym kontekst, charakter, skalę nagości, choreografię, styl zabezpieczeń w scenie intymnej (wykres 1).

Okolo 25% badanych osób deklaruje, że nigdy nie uzgadniało z nikim charakteru sceny intymnej (wykres 4).

BRAK STANDARDÓW I DOSTĘPNYCH ROZWIĄZAŃ

4. Ponad połowa (58%) badanych nigdy nie miała próby przed realizacją sceny intymnej lub zdarzało się to bardzo rzadko (wykres 5).

Połowa (51%) aktorów i aktorek nigdy nie otrzymuje odpowiednich zabezpieczeń miejsc intymnych („bielizny zabezpieczającej”), które w higieniczny sposób uniemożliwiają kontakt genitaliów, lub otrzymuje je rzadko (wykres 11).

PLAN FILMOWY – PERMANENTNY STAN ZAGROŻENIA

3. Mobbing, przemoc psychiczna, molestowanie słowne są wskazane przez $\frac{2}{3}$ odpowiadających jako ich doświadczenia w pracy zawodowej (wykresy 18, 19).

4 na 5 badanych aktorek i aktorów (79%) stwierdziło, że przynajmniej raz odczuwało brak poczucia bezpieczeństwa na planie filmowym w trakcie realizacji scen intymnych³ (wykres 14).

³ Suma odpowiedzi „rzadko”, „czasami”, „często”, „zawsze”. W przedstawionym opracowaniu na następnych stronach łączymy sumy odpowiedzi.

RAŻĄCE PRZEKROCZENIA – PRZEMOC JAKO NORMA

5. 17% osób zaproponowano rozebranie się w trakcie castingu bez wcześniejszej informacji o tym zadaniu (wykres 6).

68% kobiet i 53% mężczyzn spotkało się na planie z naciskami, aby rozebrali się bardziej, niż było to wcześniej ustalone (wykres 15).

Prawie 50% kobiet doświadczyło molestowania werbalnego. Co czwarta kobieta doświadczyła naruszenia nietykalności cielesnej (molestowanie fizyczne). Co dziesiąty mężczyzna doświadczył przemocy psychicznej (wykres 19).

Co dziesiąta osoba usłyszała propozycję pracy za relację seksualną (tabela 2).

ZMOWA OBOJĘTNOŚCI – SPRZYJANIE BEZKARNOŚCI

6. 53% osób jest przekonanych, że znane im działania przemocowe nie spotkały się z konsekwencjami dla sprawców.

Co piąta osoba badana nie potrafi wskazać, jak zakończyła się sprawa ujawnionego nadużycia władzy.

ZMIANA PARADYGMATU – KONIECZNOŚĆ WPROWADZENIA ZASAD

7. 74% wszystkich respondentek i respondentów badania uważa, że wypracowanie kanonu zasad bezpiecznego planu w zakresie realizacji scen intymnych jest potrzebne. 68% reżyserów i reżyserek jest tego samego zdania. Zaledwie 1% badanych jest przeciwny stworzeniu standardów dla polskiego filmu.

**BEZPIECZEŃSTWO I PRZEMOC.
DIAGNOZA OPINII ŚRODOWISKA
FILMOWEGO**

Marek Troszyński, Maria Theiss

**I.
ANALIZA
DANYCH ILOŚCIOWYCH**

Marek Troszyński

INFORMACJE DOTYCZĄCE BADANIA

W badaniu opinii wzięto udział 318 osób, które wypełniło kwestionariusz składający się z 14 pytań. Badanie zostało zrealizowane techniką CAWI (ankieta przeprowadzana przez internet) w terminie od 15 września do 6 października 2021 roku. Sondaż był oparty na niereprezentatywnej próbie przedstawicieli polskiego środowiska filmowego (N = 318).

Daliśmy możliwość wyrażenia opinii przedstawicielkom i przedstawicielom środowiska filmowego reprezentującym zawody filmowe (zapisane na podstawie deklaracji uczestników):

- aktor/aktorka,
- reżyserka/reżyser,
- operator/operatorka,
- producent/producentka,
- kostiumograf/kostiumografka,
- kaskader/kaskaderka,
- inny zawód filmowy.

Prawie połowa respondentów/respondentek deklarowała doświadczenie pracy na ponad 20 planach filmowych.

Uzyskaliśmy odpowiedzi od 215 kobiet i 82 mężczyzn (21 osób odmówiło podania swojej płci). Były analizowane w zbiorczych zestawieniach, aby zobrazować wpływ takich czynników jak płeć, wiek czy zawód filmowy (jeśli zmienne te miały istotne znaczenie dla różnicowania odpowiedzi; np. jeśli kobiety odpowiadały inaczej niż mężczyźni).

Pierwsza część sondażu była skierowana wyłącznie do aktorek/aktorów, a wśród nich tylko do osób posiadających doświadczenia zagrania przynajmniej jednej sceny intymnej. Na tę część kwestionariusza odpowiedziały 92 osoby. Wszystkie pytania, na które odpowiadali tylko aktorzy/aktorki z doświadczeniem scen intymnych, są oznaczone na wykresach i tabelach jako N=92 (próba składająca się z 92 osób). Pytania, na które odpowiadały wszystkie respondentki/respondenci, są oznaczone N=318 (całkowita wielkość próby).

Analiza została podzielona na trzy części. Pierwsza część dotyczy etapów produkcji filmowej. Opisujemy w niej zebrane informacje dotyczące etapów przygotowawczych (casting, próby), planu filmowego (realizacja scen intymnych), postprodukcji (w tym kampanii promocyjnych). Dzięki temu osoba czytająca może szybko odnaleźć interesujące ją wątki i opinie. Część druga prezentuje kluczowe dla naszego badania ustalenia. Zawiera przywołane przez respondentów/respondentki przypadki nadużyć władzy na planach filmowych. W części trzeciej pytaliśmy przedstawicieli środowisk filmowych o proponowane przez nich rozwiązania i standardy pracy wspomagające realizacje scen intymnych.

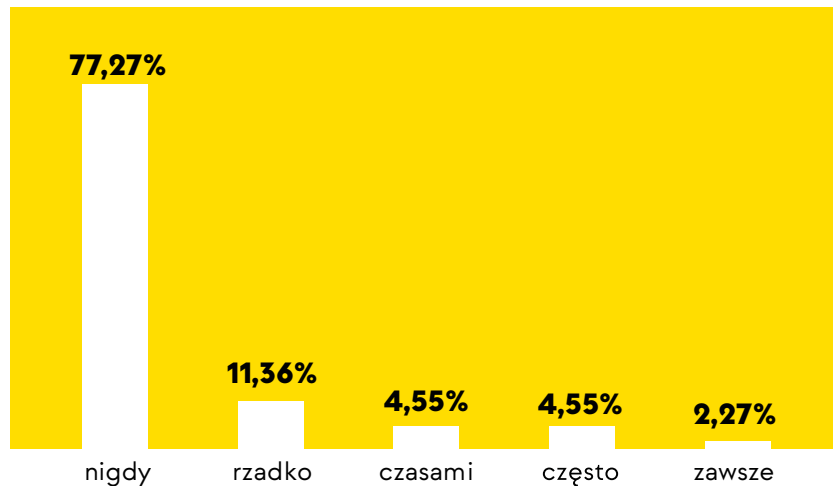
1. ETAPY PRODUKCJI FILMOWEJ

1.1. PREPRODUKCJA

Dokument zgody

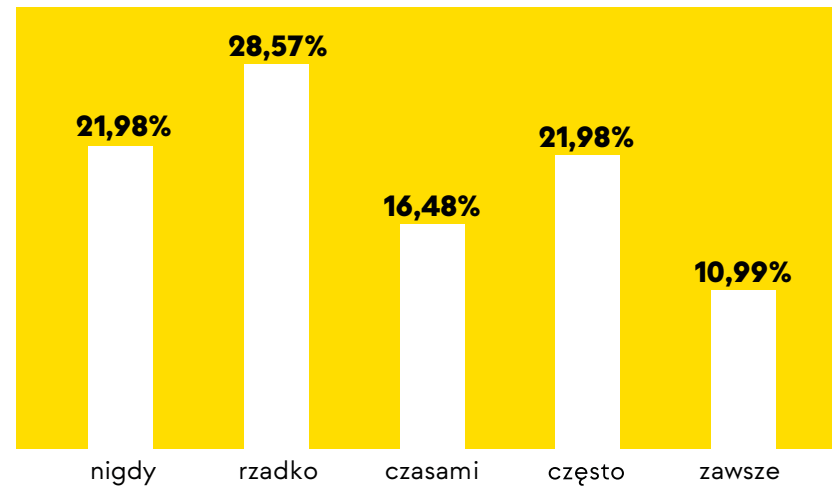
(nazywany również „Choreografią” → więcej zob. s. 43)

Zdecydowana większość badanych (77%) stwierdziła, że nigdy nie uczestniczyła w przygotowaniu/podpisaniu dokumentu zgody (*consent*), który określa kontekst, charakter, skalę nagości, styl zabezpieczeń w scenie intymnej. Osób, które wybrały odpowiedź „zawsze” lub „często”, było łącznie 7%.

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.07: „Przed wejściem na plan powstaje dokument zgody (*consent*) określający kontekst, charakter, skalę nagości, styl zabezpieczeń w scenie intymnej zgodnie z ustaleniami z prób”. N=92.

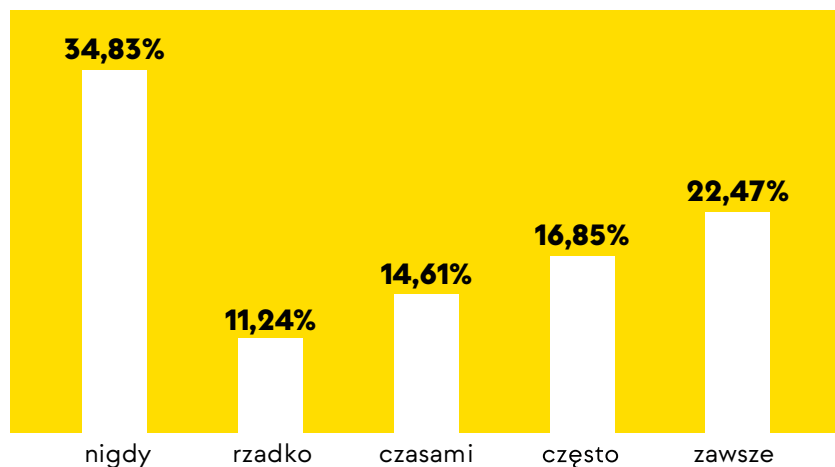
Mniej niż ¼ odpowiadających (22%) stwierdza, że nigdy nie zdarzyło im się uzgadniać przed wejściem na plan, które części ciała mogą być filmowane, a dla 29% respondentek/respondentów takie ustalenia miały miejsce rzadko. 11% deklaruje, że takie uzgodnienia miały miejsce zawsze, kolejne 22% badanych, że często.

Wykres 2. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.04: „Przed wejściem na plan uzgadniamy, które części ciała mogą być filmowane (zdefiniowana jest skala nagości)”. N=92.

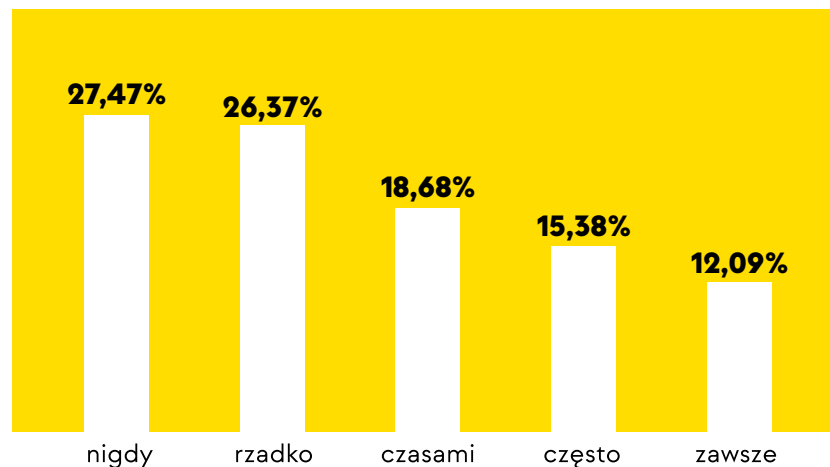
Uzgodnienia charakteru i liczby scen intymnych

1/3 odpowiadających (35%) deklaruje, że nigdy nie uzgadniała liczby scen intymnych przed podpisaniem kontraktu. 39% aktorów/aktorek twierdzi, że tego typu działania podejmuje często lub zawsze.

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.01: „Przed podpisaniem kontraktu uzgadniamy z producentem liczbę scen intymnych”. N=92.

27% badanych deklaruje, że nigdy nie zdarzyło im się uzgadniać przed podpisaniem kontraktu, jaki charakter będą miały sceny intymne, np. poprzez omówienie kontekstu sceny, określenie go jako romantyczny, brutalny, komediowy itp. Jeśli dołączymy do nich osoby, które takie uzgodnienia przeprowadzały rzadko, to widzimy, że ponad połowa badanych (54%) nie stosuje takich praktyk. Osób, które deklarują takie uzgodnienia często lub zawsze, jest 27%.

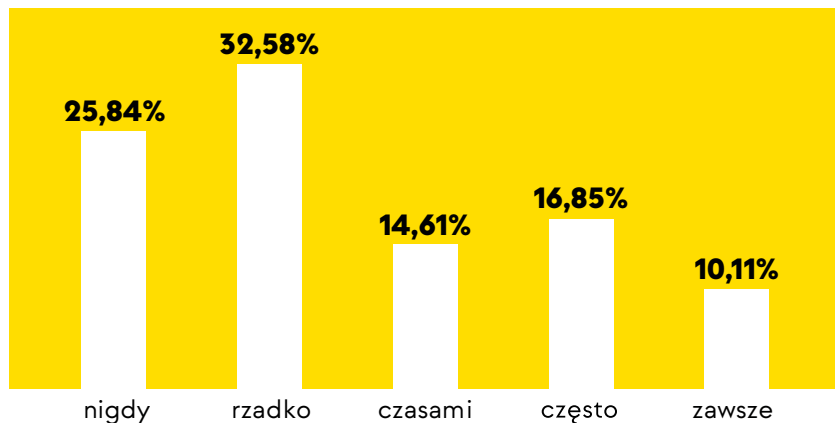

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.02: „Przed podpisaniem kontraktu uzgadniamy przybliżony charakter scen intymnych (omówiony zostaje kontekst sceny: romantyczny, brutalny, komediowy etc.)”. N=92.

Próby

Co czwarta osoba badana odpowiada, że nigdy nie uczestniczyła w próbach, na których w ubraniach ćwiczy się przebieg sceny intymnej. Osób, które deklarują, że nie uczestniczą w takich próbach, lub uczestniczą w nich rzadko, jest 58%.

10% respondentów/respondentek twierdzi, że takie próby odbywają się zawsze, kolejne 17% odpowiadających twierdzi, że często.

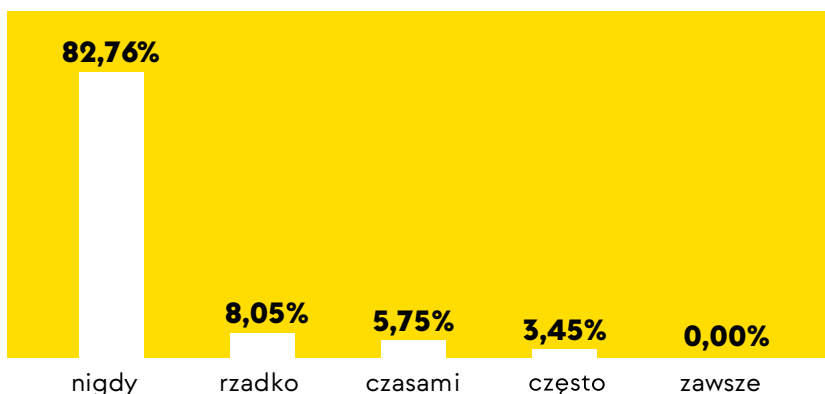

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.03: „Przed wejściem na plan odbywa się próba w ubraniach, na której ćwiczymy (nie tylko omawiamy): choreografię, dramaturgię, umiejscowienie kamery”. N=92.

Casting

Zdecydowana większość osób badanych (84%) stwierdziła, że nigdy nie zdarzyła im się sytuacja nagrywania castingu bez pisemnej zgody. Również większość (83%) odpowiada, że nigdy nie została poproszona o rozebranie się bez uprzedniego poinformowania o takim wymogu.

Istnieje jednak grupa osób (16%), która spotkała z sytuacją nagrywania castingu bez zgody (suma odpowiedzi „rzadko”, „czasami”, „często”, „zawsze”), oraz grupa osób (17%), której zaproponowano rozebranie się w trakcie castingu bez wcześniejszej informacji o tym wymogu (suma odpowiedzi „rzadko”, „czasami”, „często”, „zawsze”).

Wykres 6. Rozkład odpowiedzi dla pytania A2.01: „W trakcie castingu poproszono Pana/Panią o rozebranie się – bez uprzedniego poinformowania o tym zamiarze”. N=92.

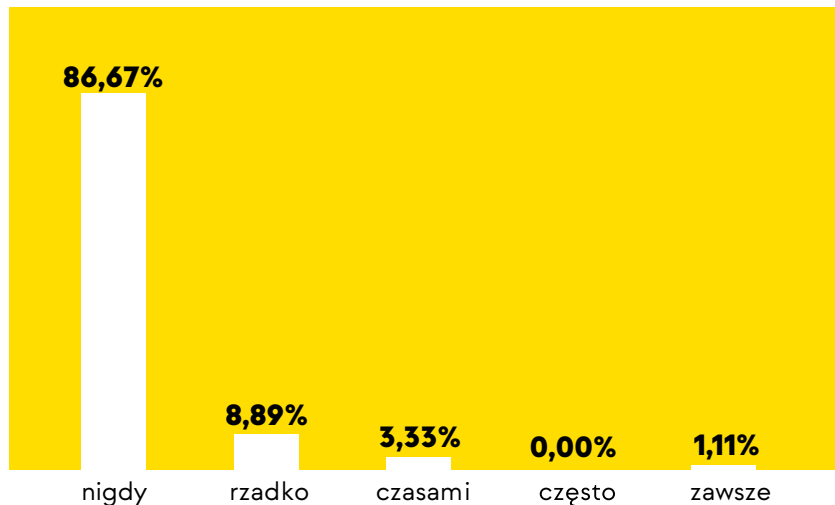

Wykres 7. Rozkład odpowiedzi dla pytania A2.02: „Casting, na którym Pani się rozbierała/Pan się rozbierał, był nagrywany bez pisemnej zgody”. N=92.

1.2. REALIZACJA SCEN INTYMNYCH

Osoba wspierająca

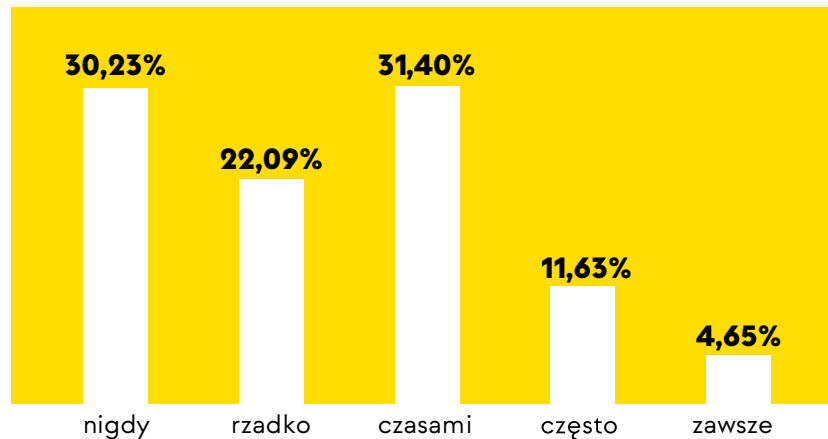
Brak na planie osoby wspierającej aktorów/aktorki zadeklarowało 87% badanych. Pokazuje to, że brak wsparcia dla tej grupy jest powszechny na polskich planach filmowych. Tylko 13% (suma odpowiedzi „rzadko”, „czasami”, „często”, „zawsze”) odpowiadających miało styczność z taką osobą na planie filmowym.

Wykres 8. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.10: „Na planie obecna jest osoba («advokat»), która wspiera Pana/Panią w trakcie nagrania”. N=92.

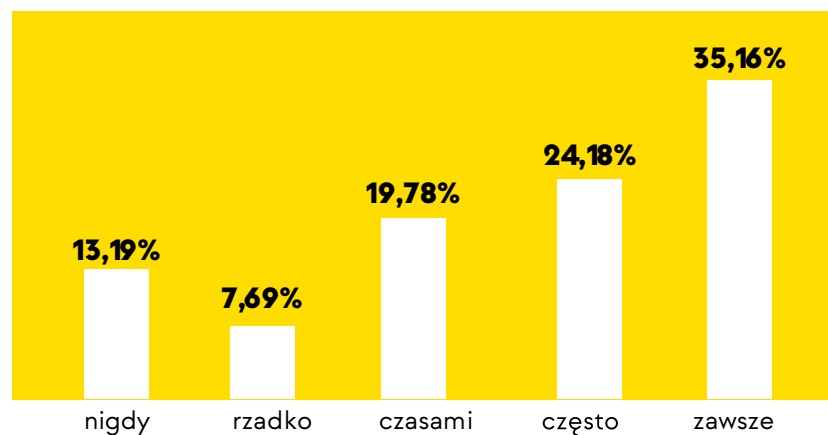
Komunikacja z reżyserem/reżyserką

Prawie 1/3 odpowiadających aktorów i aktorek (30%) deklaruje, że oczekiwania reżysera/reżyserki w trakcie kręcenia scen intymnych są dla nich zawsze zrozumiałe. 5% twierdzi, że zawsze ma problemy ze zrozumieniem oczekiwań, kolejne 12% oświadczyło, że takie sytuacje (opisywane w pytaniu jako „czekacie, «aż zaiskrzy») zdarzały się często.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.11: „Podczas kręcenia sceny intymnej nie jest Pan/Pani w stanie zrozumieć oczekiwań reżysera/reżyserki (czekacie, «aż zaiskrzy»)”. N=92.

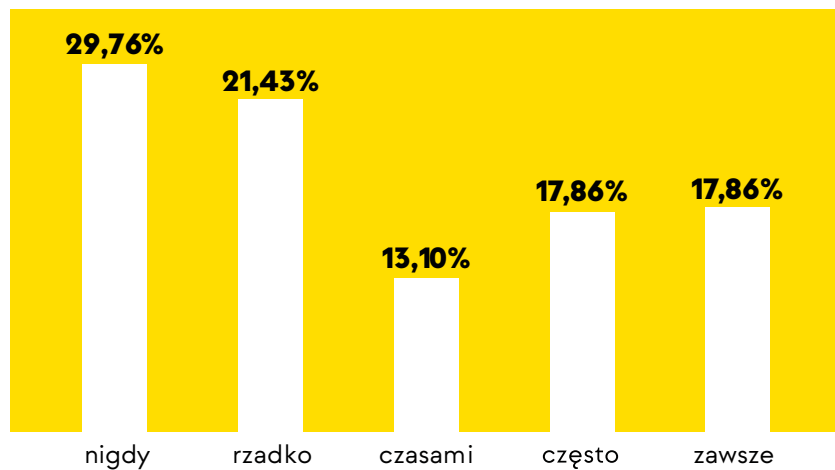
13% z naszych respondentów/respondentek stwierdziło, że nigdy nie omawiają z reżyserem/reżyserką i operatorem/operatorką, jak wyglądać będzie przebieg takiej sceny. 35% odpowiadających twierdzi, że robi to zawsze, kiedy takie sceny mają miejsce. 24% oświadczyło, że zdarza się to często.

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.06: „Przed nagraniem sceny intymnej (na planie) ma miejsce omówienie z reżyserem/reżyserką i operatorem/operatorką, jak wyglądać będzie przebieg takiej sceny”. N=92.

Bielizna do scen intymnych

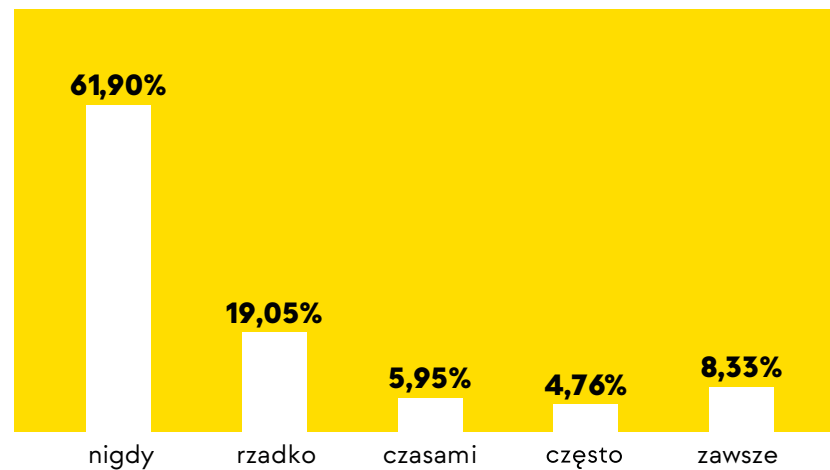
18% respondentów i respondentek deklaruje, że zawsze w trakcie kręcenia scen intymnych dostępna jest dla nich profesjonalna bielizna zabezpieczająca, która zapobiega kontaktowi genitaliów (*intimacy/modesty garment*). Prawie co trzecia osoba badana (30%) nigdy nie zetknęła się z takim rodzajem zabezpieczania.

Wykres 11. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.09: „Na planie dostępna jest profesjonalna bielizna zabezpieczająca (dla kobiet i mężczyzn), która zapobiega kontaktowi genitaliów (*intimacy/modesty garment*)”. N=92.

1.3. POSTPRODUKCJA

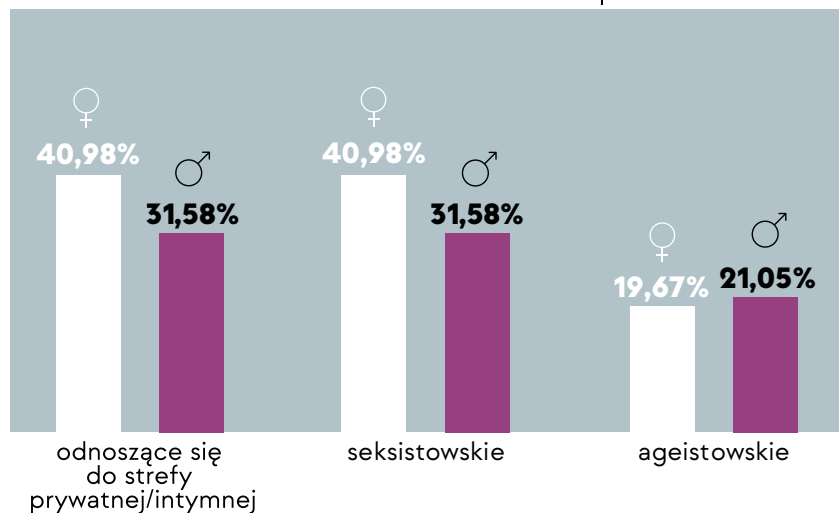
Większość odpowiadających aktorów i aktorek (62%) twierdzi, że po realizacji sceny intymnej (a przed rozpoczęciem kampanii promocyjnej) nigdy nie rozmawiała z produkcją o określeniu celu użycia scen intymnych do materiałów promocyjnych (np. trailer, fotosy). 8% odpowiada, że taka sytuacja ma miejsce zawsze, kiedy realizują sceny intymne. 5% twierdzi, że dzieje się to często.

Wykres 12. Rozkład odpowiedzi dla pytania A1.15: „Po realizacji sceny (przed rozpoczęciem kampanii promocyjnej) rozmawia Pan/Pani z produkcją, która określa cel użycia scen intymnych, w których brał/a Pan/Pani udział, do materiałów promocyjnych (trailer, fotosy)”. N=92.

Zapytaliśmy również o sytuacje, w których osoby badane udzielają wywiadów w ramach kampanii promującej filmy. Odpowiedały, że zdarzyło im się usłyszeć pytania, które oceniały jako naruszające ich sferę prywatną/intymną (41% wskazań wśród kobiet i 32% u mężczyzn), a także seksistowskie (wskazywane przez 41% kobiet i 32% mężczyzn).

♀ kobiety ♂ mężczyźni

Wykres 13. Rozkład odpowiedzi na pytanie A4: „Kampania promocyjna filmu wymaga od członków zespołu udzielania wywiadów. Czy w ostatnich 5 latach, w trakcie wywiadów, zdarzyło się Pani/Panu usłyszeć pytania, które odebrał Pan/odebrała Pani jako:...” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

Wydaje się, że szczególnie ten drugi obszar jest wart uwagi. 4 na 10 odpowiadających kobiet czuje się niekomfortowo w trakcie wywiadów z powodu seksizmu. Prawie co piąta osoba spotykała się z pytaniami, które oceniała jako ageistowskie, choć, co ciekawe, ani wiek respondentów, ani płeć nie były tutaj zmienną różnicującą.

ODPOWIEŹ	PROCENT ODPOWIEDZI
nie spotkała mnie żadna z opisywanych sytuacji	41,30%
odnoszące się do sfery prywatnej/intymnej	39,13%
seksistowskie	38,04%
ageistowskie (dyskryminujące ze względu na wiek)	17,39%
homofobiczne	7,61%
inne	6,52%
rasistowskie	5,43%
ksenofobiczne	4,35%

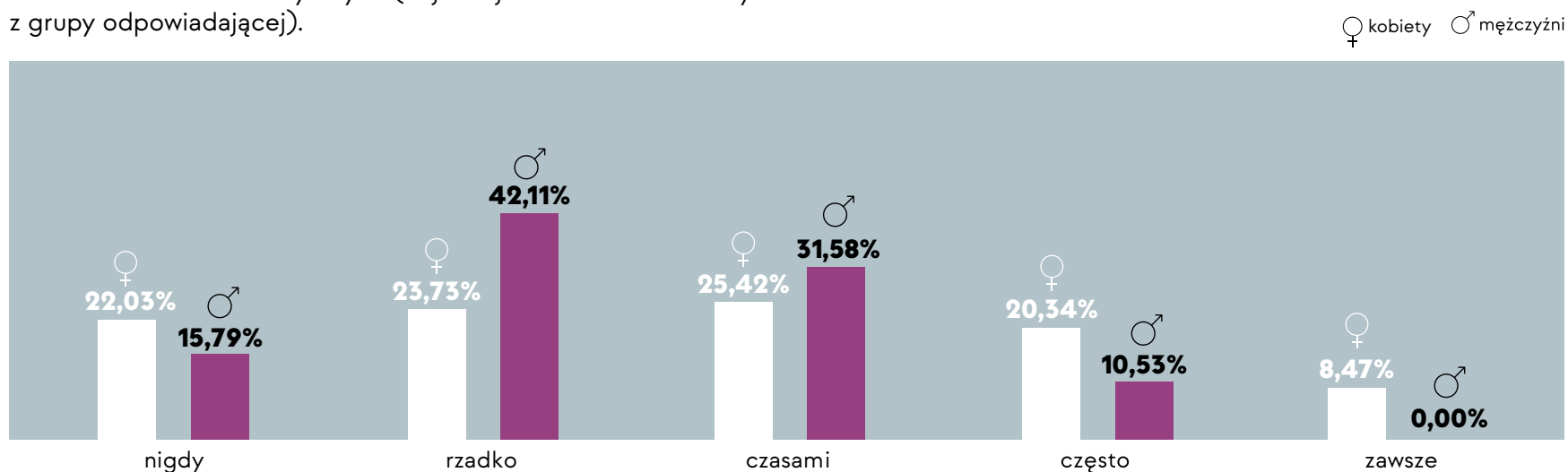
Tabela 1. Rozkład odpowiedzi dla pytania A4: „Kampania promocyjna filmu wymaga od członków zespołu udzielania wywiadów. Czy w ostatnich 5 latach, w trakcie wywiadów, zdarzyło się Pani/Panu usłyszeć pytania, które odebrał Pan/odebrała Pani jako:...”. N=92.

2. NADUŻYCIA WŁADZY A PRZEMOC

Brak poczucia bezpieczeństwa

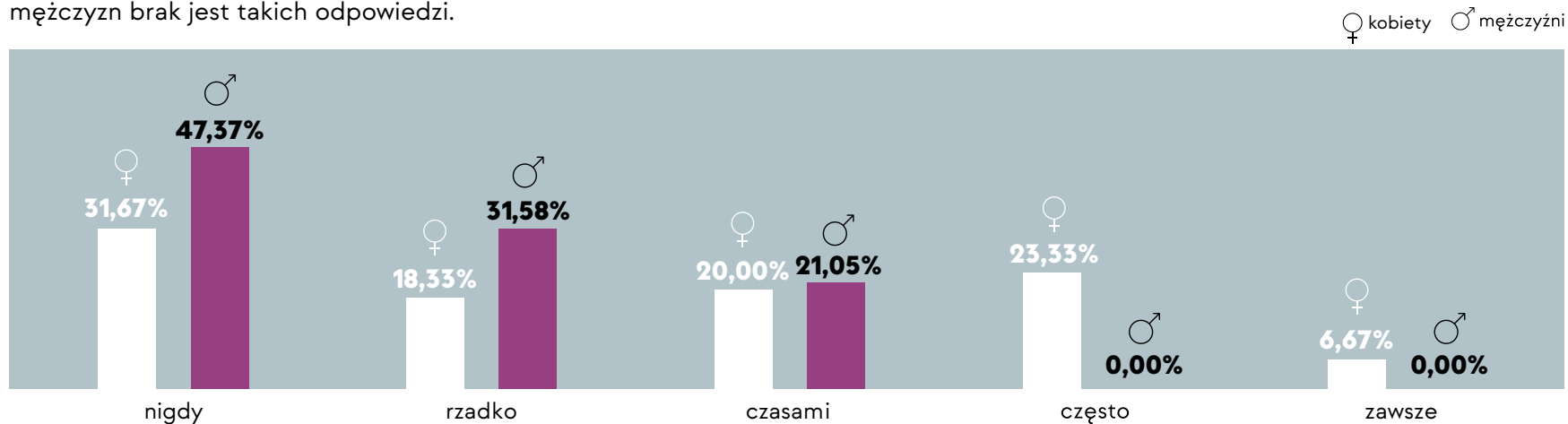
8% badanych aktorek deklaruje, że zawsze, kiedy grają scenę intymną, towarzyszy im brak poczucia bezpieczeństwa. Kolejne 20% odpowiada, że taka sytuacja ma miejsce często. Wśród mężczyzn brak jest wskazań odpowiedzi „zawsze”, a 11% odpowiadających twierdzi, że brak poczucia bezpieczeństwa towarzyszy im często. Patrząc szerzej na zebrane odpowiedzi, brak poczucia bezpieczeństwa pojawiający się choć raz w trakcie kręcenia scen intymnych (suma odpowiedzi „rzadko”, „czasami”, „często”, „zawsze”) deklarowało 79% aktorów i aktorek.

Natomiast brak poczucia zagrożenia na planie deklaruje 22% kobiet i zaledwie 16% mężczyzn. Są to głównie osoby, które wzięły udział w 1–5 scenach intymnych (najmniej doświadczone osoby z grupy odpowiadającej).

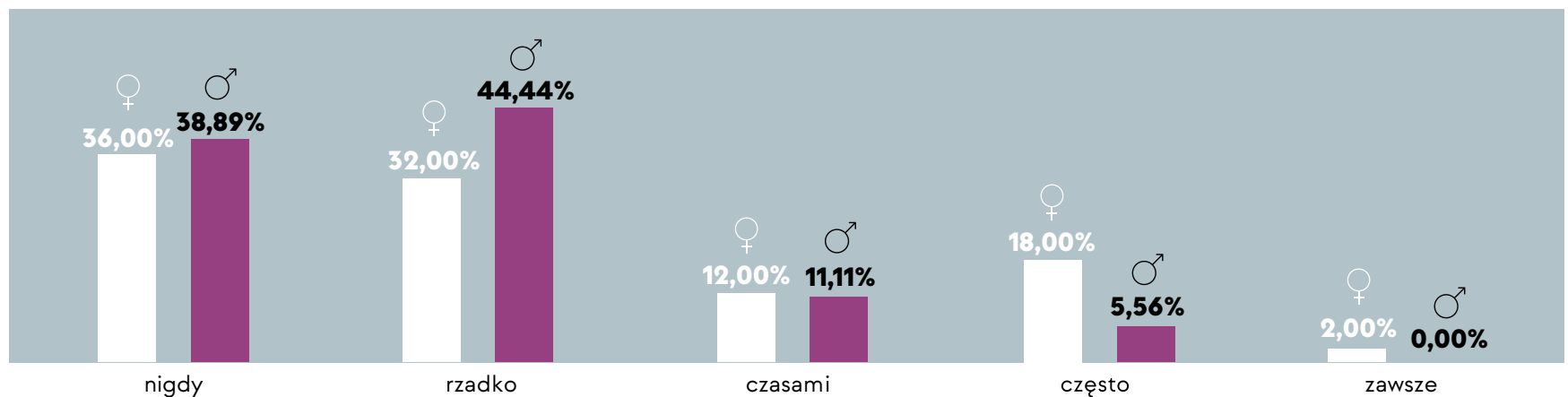
Wykres 14. Rozkład odpowiedzi dla pytania 1.14: „W trakcie kręcenia sceny intymnej odczuwał/a Pan/Pani brak poczucia bezpieczeństwa” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

7% respondentek mówi, że naciski, aby w trakcie sceny rozebrać się bardziej, niż to było pierwotnie ustalone, zdarzały się zawsze, kiedy przystępowały do realizacji scen intymnych. Kolejne 23% aktorek deklaruje, że takie sytuacje miały miejsce często. Wśród mężczyzn brak jest takich odpowiedzi.

Wykres 15. Rozkład odpowiedzi dla pytania 1.5: „Na planie naciskano na Panią/Pana, aby była Pani bardziej rozebrana/był Pan bardziej rozebrany” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

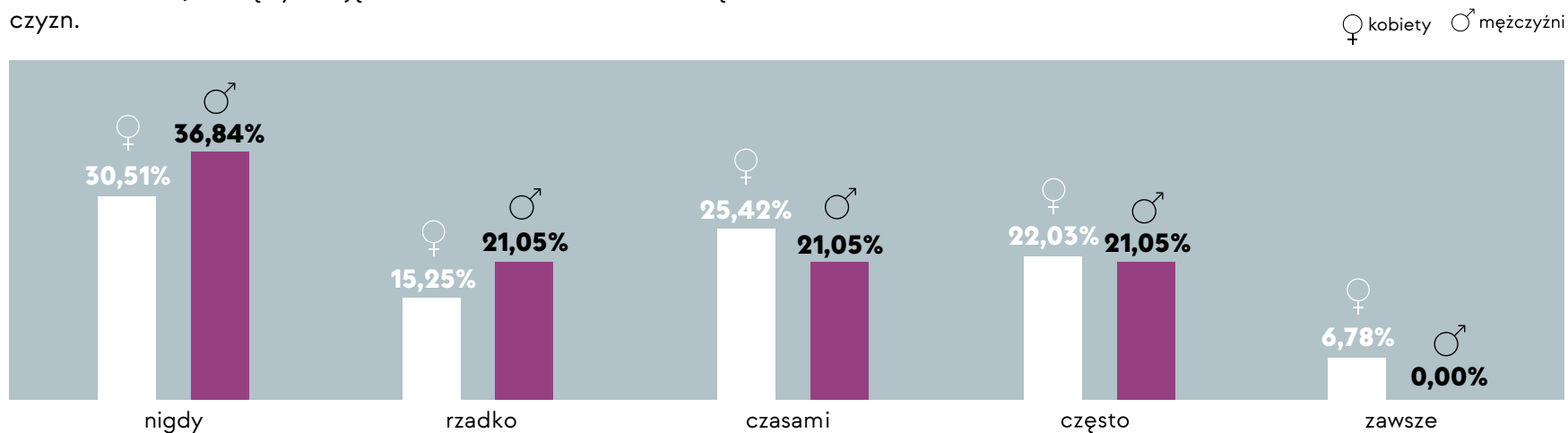
20% odpowiadających aktorek zgłasza sytuacje, w której poczucie nachalności, przeszarżowania sceny przez partnera/partnerkę pojawia się zawsze lub często. Brak takich zachowań wskazuje 36% kobiet i 39% mężczyzn.

Wykres 16. Rozkład odpowiedzi dla pytania 1.13: „Opisany w scenariuszu «pocałunek» okazał się w trakcie zdjęć zaskakująco nachalną sytuacją, na którą nie był/a Pan/Pani gotowy/a (partner/ka «przeszarżował/a»)” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

Molestowanie seksualne

Prawie połowa badanych aktorów/aktorek wskazuje na komentowanie ich wyglądu lub „żarty” ekipy filmowej odnoszące się do charakteru sceny intymnej (suma odpowiedzi „zawsze”, „często”, „czasami”). Taką sytuację wskazało 55% kobiet i 42% mężczyzn.

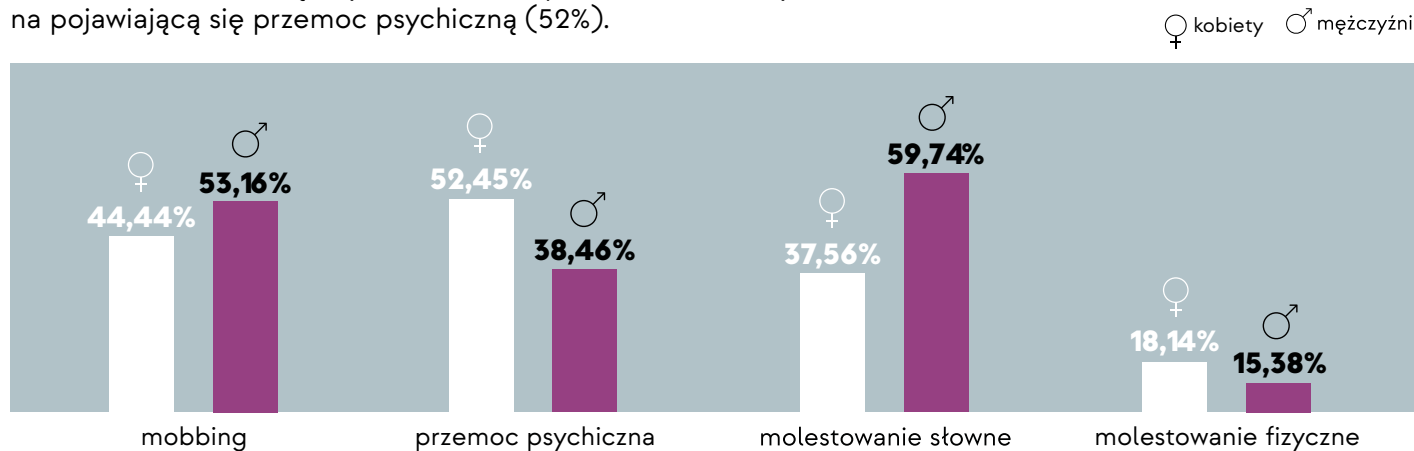

Wykres 17. Rozkład odpowiedzi dla pytania 2.4: „Na planie członkowie ekipy komentowali Pana/Pani figurę lub żartowali na temat sceny” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

Zapytaliśmy przedstawicieli wszystkich zawodów filmowych o konkretne przejawy nadużyć władzy. Generalny wniosek z analizy ich odpowiedzi jest taki, że zachowania, które są niedopuszczalne w życiu publicznym, są postrzegane przez naszych respondentów i respondentki jako powszechnie występujące na planie filmowym. Mobbing, przemoc psychiczna, molestowanie słowne są wskazane przez $\frac{2}{3}$ odpowiadających jako ich doświadczenia w pracy zawodowej.

Pytając o potencjalne przypadki nadużyć władzy na planie filmowym, przyjęliśmy podwójną perspektywę badawczą. Pytaliśmy respondentki i respondentów: (1) czy byli świadkami takich wydarzeń, oraz (2) czy nadużycia władzy dotyczyły ich osobiście. Jeśli wybierali odpowiedź „Tak, dotyczyły mnie osobiście”, to nie wskazywali już odpowiedzi „Byłem/am świadkiem”. Na te pytania odpowiedziało 318 osób reprezentujących różne zawody filmowe.

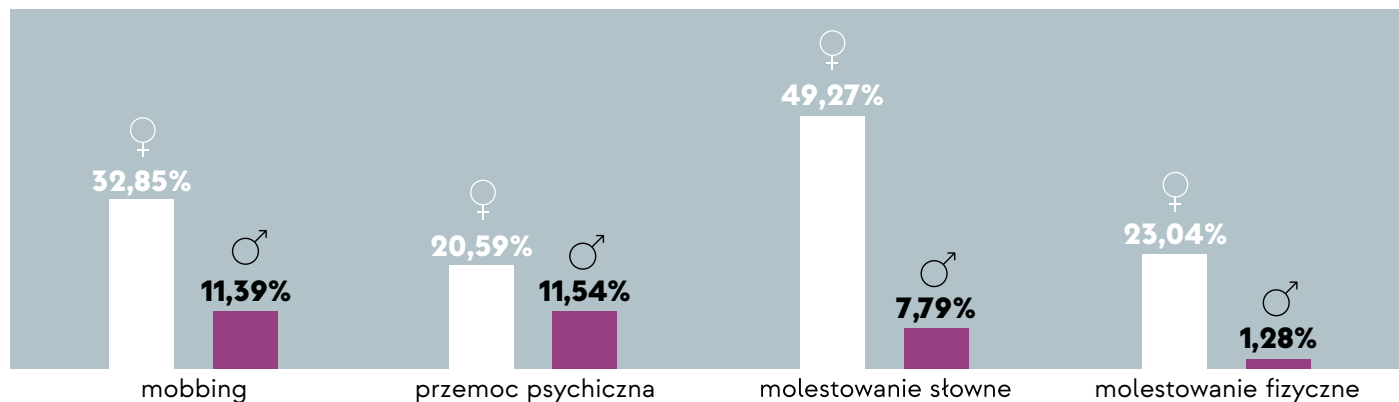
Analizując odpowiedzi osób, które zadeklarowały, że były świadkami nadużyć władzy, widzimy różnice pomiędzy płciami: większy odsetek mężczyzn (60%) twierdzi, że był świadkami wulgarnego języka na planie filmowym oraz zachowań mobbingowych (53%). Natomiast większy odsetek respondentek wskazywał na pojawiającą się przemoc psychiczną (52%).

Wykres 18. Rozkład odpowiedzi dla pytania A7: „Czy spotkał się Pan/spotkała się Pani z poniższymi przypadkami nadużycia władzy na polskim planie filmowym?” i odpowiedzi: „Tak, byłem/byłam świadkiem takich wydarzeń” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=318.

Co trzecia kobieta (33%) deklaruje, że mobbing dotyczył jej bezpośrednio. W przypadku molestowania słownego osobiste zetknięcie z taką sytuacją dotyczy połowy odpowiadających kobiet, a jedynie 8% mężczyzn. Podobnie duża różnica jest wśród osób wskazujących na molestowanie przez obmacywanie – takie doświadczenia deklaruje 23% respondentek i 1% respondentów. Mężczyźni wśród dotychczas ich nadużyć wskazywali przemoc psychiczną (12%).

Wykres 19. Rozkład odpowiedzi dla pytania A7: „Czy spotkał się Pan/spotkała się Pani z poniższymi przypadkami nadużycia władzy na polskim planie filmowym?” i odpowiedzi: „Takie wydarzenie dotyczyło mnie osobiście” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=318.

PYTANIE	TAK, BYŁEM/BYŁAM ŚWIADKIEM TAKICH WYDARZEŃ	TAK, TAKIE WYDARZENIA DOTYCZYŁY MNIE BEZPOŚREDNIO
mobbing (wykorzystanie zależności zawodowej)	45,91%	26,73%
utrzymująca się przemoc psychiczna (manipulacja, ustawienie zespołu przeciwko jednej osobie)	45,28%	18,87%
molestowanie słowne (wulgarny język, „żarty”, „podrywanie”)	41,51%	37,74%
molestowanie seksualne (obmacywanie)	16,98%	16,35%
przemoc fizyczna (szturchnięcia, popychania)	16,04%	7,23%
wypowiedziana wprost propozycja roli/zlecenia za relację seksualną	10,69%	9,75%

Tabela 2. Rozkład odpowiedzi dla pytania A7: „Czy spotkał się Pan/spotkała się Pani z poniższymi przypadkami nadużycia władzy na polskim planie filmowym?”. N=318.

Brak konsekwencji dla sprawców naruszeń

Następnie badane osoby opowiadały o znanych im konsekwencjach wymienianych powyżej nadużyć władzy. Ponad połowa badanych (53%) jest przekonana, że działanie to nie skutkowało negatywnymi konsekwencjami dla sprawcy. Pozostało ono nieujawnione, pomimo faktu, że członkowie zespołu wiedzieli o jego zajściu. Jedynie co 10 osoba było przekonana, że sprawa została zgłoszona producentowi.

Co piąta osoba badana (21%) nie potrafi wskazać, jak zakończyła się sprawa ujawnionego nadużycia władzy.

ODPOWIEDŹ	PROCENT ODPOWIEDZI
sprawa zakończyła się bez konsekwencji dla sprawcy	52,98%
nie wiem, jak zakończyła się sprawa	20,70%
sprawa została zgłoszona producentowi	10,53%
sprawa została zgłoszona bezpośrednio zleceniodawcy (szef/owa pionu)	7,02%
sprawca został wezwany przez przełożonych do zaprzestania takich działań	5,61%
sprawca spotkał się z karą/upomnieniem służbowym	5,26%
sprawca poniósł inne konsekwencje	4,91%
sprawa została upubliczniona poprzez media społecznościowe	4,21%
sprawa trafiła do policji/prokuratury	0,70%

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi dla pytania A8: „Biorąc pod uwagę ostatni znany Pani/Panu przypadek nadużycia władzy, jakie były konsekwencje tych zachowań?”. N=285 (tylko osoby, które wskazały choć jedno nadużycie władzy).

3. ROZWIĄZANIA I STANDARDY

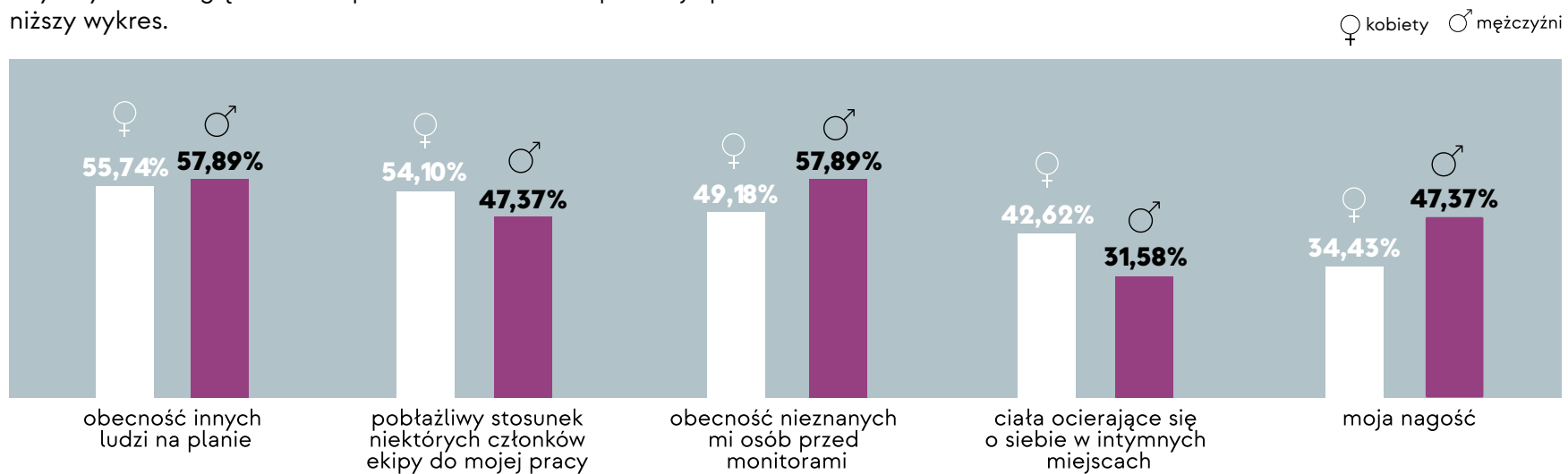
Wyzwania

Udział w scenach intymnych jest wyzwaniem dla zdecydowanej większości aktorek/aktorów. Jedynie 7% badanych odpowiada, że nie traktują takich scen jako wyzwania. Trzy główne wyzwania, które były wskazywane przez co najmniej połowę odpowiadających aktorów/aktorek, to: obecność innych ludzi w trakcie sceny, pobłażliwy stosunek ekipy do tego rodzaju pracy, obecność nieznanymi osobami przed monitorami.

ODPOWIEDŹ	PROCENT ODPOWIEDZI
obecność innych ludzi na planie	52,17%
pobłażliwy stosunek niektórych członków ekipy do mojej pracy	51,09%
obecność nieznanymi mi osobami przed monitorami	50,00%
ciała ocierające się o siebie w intymnych miejscach	39,13%
moja nagość	38,04%
obawy o to, jak zareagują moi przyjaciele i rodzina, gdy zobaczą moją scenę intymną w ostatecznym montażu	30,43%
odgłos sapania/orgazmu	26,09%
obawy o to, jak mój partner/ka będzie się czuł/a, gdy zobaczy moją scenę intymną z inną osobą	25,00%
obawy o to, jak mój partner/ka będzie się czuł/a wiedząc, że będę mieć sceny intymne	23,91%
żadna z powyższych sytuacji nie była dla mnie wyzwaniem	6,52%

Tabela 4. Rozkład odpowiedzi dla pytania A3: „Co było dla Pani/Pana wyzwaniem w odgrywaniu scen intymnych?”. N=92.

Rozkład odpowiedzi na pytanie o wyzwanie w odgrywaniu scen intymnych z uwzględnieniem płci aktorów/aktorek pokazuje poniższy wykres.

Wykres 20. Rozkład odpowiedzi dla pytania 3: „Co było dla Pani/Pana wyzwaniem w odgrywaniu scen intymnych?” z podziałem na kobiety/mężczyzn. N=92.

Potrzeba rozwiązań

Przedstawiciele wszystkich zawodów filmowych zapytaliśmy o możliwe działania, które pozwoliłyby zminimalizować ryzyko nadużyć władzy w trakcie realizacji scen intymnych. 63% respondentów i respondentek wybrało odpowiedź „obecność koordynatora/ki scen intymnych na próbach oraz na planie zdjęciowym”. Drugim rozwiązaniem preferowanym przez większość badanych (62%) jest aktywizacja związków zawodowych czy organizacji branżowych. Ponad połowa odpowiadających (53%) wskazała także szkolenia jako element przynoszący realne korzyści w sytuacji nadużyć władzy.

ODPOWIEDŹ	PROCENT ODPOWIEDZI
obecność koordynatora/ki scen intymnych na próbach oraz na planie zdjęciowym	62,89%
włączanie się organizacji branżowych /związków zawodowych w zwiększanie świadomości występowania zjawiska	61,95%
szkolenia dotyczące nadużyć władzy dla pionu reżyserskiego i kierowników pionów	52,52%
krótkie szkolenia dotyczące kultury bezpieczeństwa dla całej ekipy pierwszego dnia zdjęciowego	51,57%
niezależna infolinia/strona internetowa umożliwiająca anonimowe zgłaszanie nadużyć	42,45%
inne	7,55%

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi dla pytania A9: „W wielu instytucjach podejmuje się działania mające na celu ułatwienie obrony przed nadużyciami władzy. Które z poniższych działań uważa Pan/Pani za przynoszące realne korzyści dla osób, które doświadczyły przemocy?”. N=318.

Koordinatorzy i koordynatorki scen intymnych

Ponad 2/3 badanych (69%) deklaruje, że wie, kim są koordynatorzy/ki scen intymnych, lub słyszało o tym nowym zawodzie filmowym. 29% nie zna tej funkcji, 53% słyszało o tej funkcji, ale z nimi nie pracowało.

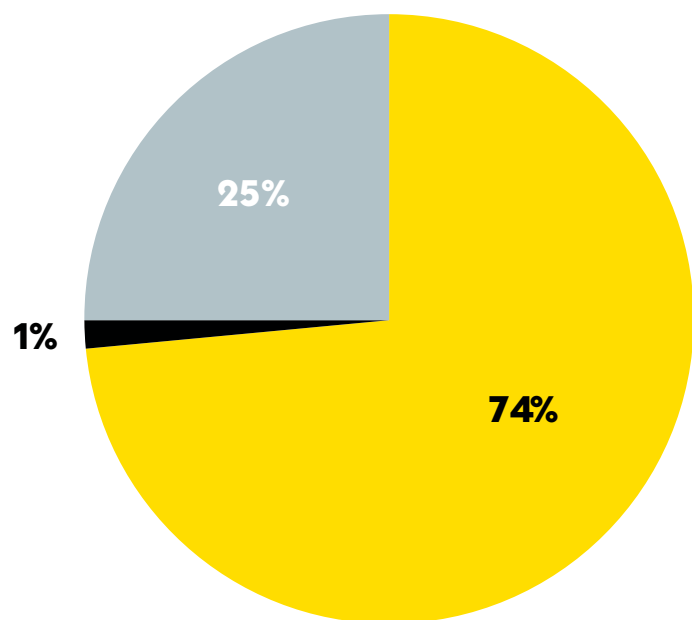
ODPOWIEDŹ	PROCENT ODPOWIEDZI
nie znam tej funkcji	28,93%
znam i pracowałem/am z taką osobą	16,98%
znam funkcję, ale nie pracowałem/am z taką osobą	52,52%
brak odpowiedzi	1,57%

Tabela 6. Rozkład odpowiedzi dla pytania A5: „Czy pracował Pan/pracowała Pani na planie filmowym z koordynatorem/ką scen intymnych?”. N=318.

Szczegółowy zakres obowiązków i wymaganych kompetencji koordynatorów scen intymnych → zob. s. 39–45.

Standardy

Respondenci i respondentki są zgodni co do faktu, że wypracowanie kanonu zasad bezpiecznego planu w zakresie realizacji scen intymnych jest potrzebne. Tak uważa 74% odpowiadających. Bardzo niewiele, bo około 1% jest przeciwnych stworzeniu standardów dla polskiego filmu.

■ Tak
■ Nie
■ Brak odpowiedzi

Wykres 21. Rozkład odpowiedzi dla pytania A10: „Czy Pani/Pana zdaniem środowisko filmowe w Polsce powinno dążyć do wspólnego wypracowania kanonu zasad bezpiecznego planu w zakresie realizacji scen intymnych?”. N=318.

Jeśli spojrzymy na podział na zawody filmowe, przekonanie o konieczności wypracowania takiego kanonu nieco częściej panuje wśród aktorów/aktorek i producentek/producentów.

aktor/aktorka	75,93%
reżyserka/reżyser	68,25%
producent/producentka	73,33%
kostiumograf/kostiumografka	66,67%
inny zawód filmowy	75,00%

Tabela 7. Rozkład odpowiedzi dla pytania A10: „Czy Pani/Pana zdaniem środowisko filmowe w Polsce powinno dążyć do wspólnego wypracowania kanonu zasad bezpiecznego planu w zakresie realizacji scen intymnych?” z uwzględnieniem podziału na zawody filmowe. N=318.

METODOLOGIA BADANIA

Badania powstały w ramach projektu „Bezpieczeństwo na planie filmowym” i są współfinansowane ze środków PISF/Wniosek nr 17886/21.

Badania eksploracyjne

Tematyka realizowania scen intymnych na polskich planach filmowych z perspektywy badań opinii zainteresowanych środowisk nie była wcześniej opracowywana. Oznacza to, że w naszym projekcie nie mogliśmy odwołać się do wcześniejszych wyników. Musieliśmy zaprojektować całkowicie nowe narzędzie badawcze (kwestionariusz wywiadu ilościowego). Celem badania było zdiagnozowanie aktualnych zasad i warunków realizowania scen intymnych, a także poznanie odczuć i opinii aktorów na ten temat.

Drugim ważnym obszarem badawczym była kwestia bezpieczeństwa na planie filmowym oraz wskazanie i opis nadużyć władzy. Pytaliśmy przedstawicieli różnych zawodów filmowych o katalog zachowań, które można zakwalifikować jako działania przemocowe, nadużycia władzy. Istotne było dla nas, jak osoby badane postrzegają konsekwencje takich zachowań. Czy w ich opinii sprawca ponosił odpowiedzialność za swoje działania?

Trzecia część badania dotyczyła znajomości profesji koordynatora/ki scen intymnych oraz środowiskowej zgody na przyjęcie kanonu zasad bezpiecznego planu.

Dobór i wielkość próby

Ze względu na ograniczenie budżetu badania (projekt otrzymał 20% wnioskowanej dotacji z PISF) zdecydowaliśmy się na nielosowy, a zatem niereprezentatywny dobór próby. W próbie uwzględniliśmy podział badanej populacji według kryterium płci i wieku oraz według przynależności do jednego ze wskazanych zawodów filmowych. Dzięki temu uzyskaliśmy opinie uwzględniające głosy wszystkich pionów filmowych obecnych przy realizacji scen intymnych. Ostatecznie zrealizowano 318 pełnych kwestionariuszy. Pytania z pierwszej części kwestionariusza były wyświetlane tylko aktorkom i aktorom z doświadczeniem gry w scenach intymnych.

Przygotowanie kwestionariusza

Kwestionariusz powstał w oparciu o uzgodnioną w obrębie zespołu badawczego problematykę. Ze względu na przyjętą technikę realizacji badania kwestionariusz musiał być względnie krótki i w maksymalnym stopniu realizować postulat przejrzystości i jednoznaczności kwestionariusza online. Kwestionariusz dostępny jest dla każdej osoby zainteresowanej – prosimy o kontakt hello@bezpieczenstwo-film.pl.

Realizacja badania

Badanie było realizowane techniką CAWI. Wykorzystano profesjonalne narzędzie do realizacji sondaży stworzone przez niemiecką firmę LimeSurvey GmbH. Potencjalni respondenci/respondentki – osoby z szeroko pojętego środowiska filmowego otrzymywały informację o możliwości odwiedzenia strony internetowej www.bezpieczenstwo-film.pl i odnalezienia linku do badania. Informacja ta była rozpowszechniana w środowisku filmowym m.in. w trakcie Festiwalu Polskich Filmów Fabularnych w Gdyni, przez Związek Artystów Scen Polskich, Związek Zawodowy Aktorów Polskich, Gildię Reżyserów Polskich, inicjatywę Kobiety Filmu oraz przez media społecznościowe prowadzone przez osoby związane z polskim filmem.

Badanie było realizowane w dniach od 15 września do 6 października 2021 roku.

II. **ANALIZA DANYCH JAKOŚCIOWYCH**

Maria Theiss

Ta część raportu jest analizą odpowiedzi na pytanie otwarte umieszczone w ankiecie. Brzmiało ono: *Jeżeli masz doświadczenia, którymi chciałbyś/chciałabyś się podzielić, albo inne przemyślenia dotyczące poruszanych przez ankietę tematów – wpisz je proszę poniżej. Zapewniamy Ci 100% anonimowości.* Na pytanie to odpowiedziało 86 osób, dzięki czemu zgromadziliśmy materiał o objętości ok. 8700 słów.

Dokonałiśmy tzw. analizy tematycznej zgromadzonego materiału. Opiera się ona na stopniowym „kodowaniu” – syntetyzowaniu logicznie spójnych fragmentów tekstu, a następnie agregowaniu tak stworzonych kodów w większe kategorie tematyczne. Sądzimy, że osiem przedstawionych poniżej tematów trafnie porządkuje doświadczenia – problemy, o których pisały ankietowane osoby. W sposób typowy dla tego rodzaju badań przyjęliśmy, że całkowicie odzwierciedla ono subiektywny punkt widzenia osób wypełniających ankietę. Nie oceniamy więc wypowiedzi badanych, nie kwestionujemy prezentowanych nam doświadczeń i nie sprawdzamy, czy opisy trafnie oddają fakty, czy wybiórczo koncentrują się na pewnych sprawach. Pomijamy też kwestie częstotliwości wydarzeń, o których piszą osoby badane, i ich reprezentatywność. W ślad za klasykami socjologii przyjmujemy, że rzeczywistość społeczna nigdy nie jest „niczyja” ani „obiektywna”. Przeciwnie – zakładamy, że zawsze jest „czyjaś”. W przypadku niniejszej analizy to osoby spontanicznie odpowiadające na pytanie otwarte stają się naszymi przewodnikami po tej rzeczywistości. Ponieważ procedura analityczna wymaga skupienia się na wątkach powtarzających się, przyjmujemy, że przedstawiony tu wycinek świata filmu jest wspólny dla pewnej grupy ludzi i obejmuje problemy, które osoby zabierające głos w naszym badaniu traktują jako ważne. Nasza perspektywa daje przy tym wgląd w pewne mechanizmy działania tego świata.

Kontekstem dla pytania otwartego były wcześniejsze pytania z ankiety, które dotyczyły szeregu problemów, m.in. mobbingu i molestowania. Wpłynęły one znacząco na treść tego, co osoby badane pisały w pytaniu otwartym. Nie należy więc na podstawie tego materiału sądzić, że świat polskiego filmu składa się tylko lub głównie z problemów i przemocy. Ograniczeniem zebranego materiału jest brak możliwości pogłębienia kontekstu sformułowanych wypowiedzi. Gdybyśmy dysponowali niezbędnymi do tego środkami, pytanie otwarte z ankiety zastąpilibyśmy indywidualnymi wywiadami pogłębionymi albo fokusami. W po-

niższym tekście wszystkie słowa zapisane kursywą są cytatami z wypowiedzi ankietowanych. Skrót i pominięcia ([...],*,XY) zastosowaliśmy w celu anonimizacji.

BRAK PRAW PRACOWNICZYCH I BRAK POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA

Ankietowane osoby zwracały uwagę na to, że w związku z pracą na planie nie przystępują im prawa pracownicze. Faktyczne stosunki pracy na planie określano jako *feudalne*, pozbawione partnerstwa między stronami, ale także bezwzględnie kapitalistyczne – w tym kontekście pisano o *krwiopijczych* zachowaniach. W praktyce dla ankietowanych osób oznaczało to brak podstawowego bezpieczeństwa i nadużycia w wielu sferach. Dotyczyło to, po pierwsze, godzin pracy. Osoby badane określały je jako *katorżnicze*. Pisały, że ich doświadczeniem jest *praca ponad siły ludzkie, z ogromną ilością dni i nadgodzin, [co oznacza] brak szacunku dla człowieka i jego zdrowia*. Pisano o notorycznym spaniu poniżej 3 godzin w trakcie trwania planów zdjęciowych, konieczności pracy nawet 35 godzin bez przerwy, braku informowania z wyprzedzeniem o zdjęciach nocnych, a także o konieczności *pracy jak maszyny*. Po drugie, ankietowane osoby wprost pisały o *przemocy ekonomicznej*. Zwracano tu uwagę m.in. na brak wypłat za przerzuty (przewożenia w inne miejsce) i nadgodziny, brak diet, co opisywano jako *wmawianie ludziom, że nie są w pracy, podczas gdy są w pracy*, nieterminowe wypłaty, podpisywanie umów po rozpoczęciu zdjęć. Po trzecie, badane osoby pisały o łamaniu podstawowych zasad bezpieczeństwa na planie, opisywały sytuacje niebezpieczne, w których używano źle zabezpieczonej broni, nie chroniono ich przed gwałtownym hałasem. Pisały także o często występujących sytuacjach niebezpiecznych, które są efektem picia alkoholu.

Powszechność wspomnianych sytuacji oznacza dla badanych konieczność pracy w warunkach, w których trudno nawet pomyśleć o istnieniu praw pracowniczych na planie. Wskazywano, że normą jest to, że *nie wypada narzekać*. Jednocześnie, skoro w filmie nie obowiązuje kodeks pracy i nie ma związków zawodowych, to brak jest także realnych sposobów, aby wywierać nacisk grupy na zmianę obecnej sytuacji. *Nie ma [też] kogo prosić o pomoc* – jak ujęła to jedna z badanych osób. Inna tak opisywała typową sytuację:

[...] kiedy ostatnio próbował**m* walczyć o zapis w umowie, że mój dzień trwa 12 h i chciał**m* mieć zapis o nadgodzinach to usłyszał**m*, że jestem rozszczeniow*. Nie mam zgody na taki świat.

Jeszcze inna osoba pisała:

[...] przyjęło się jednak, że każda praca jest czymś szczególnym, narzekać nie wypada – i tak oto tkwimy w opresyjnym otoczeniu bez możliwości wsparcia.

Cytaty te pokazują, że próba zmiany sytuacji oznacza dla niektórych osób pracujących w filmie „zderzenie się ze ścianą”, co skutkuje poczuciem bezsilności.

Opisywane sytuacje przywoływane były przez badanych jako kontekst dla mówienia o innych formach przemocy na planie. Ankietowane osoby zauważały, że jeśli nie ma podstawowej etyki i higieny pracy, to trudno mówić o rozwiązaniach innych problemów. Skoro

[...] ludzie pracują jak maszyny, ekipa jest zamordowana, a warunki pracy urągają wszelkim standardom, to rodzą się [...] różne zachowania.

Seksizm i mobbing były przedstawiane jako elementy szerszej struktury nadużyć.

BEZWZGLĘDNY PION PRODUKCJI

Osoby wypełniające ankietę często opisywały swoje złe doświadczenia z pionem produkcji w filmie. Używane były takie określenia jak *element przemocowy* albo *mobbing* stosowany przez pion producencki. Stwierdzono: *spotkał mnie mobbing oraz liczne próby manipulacji ze strony producentów*. Opisywano sytuacje nadużyć finansowych oraz inicjowane przez pion produkcji relacje przemocowe na planie np. upominanie pracowników w obecności wielu innych osób, celowe upokarzanie, „wzywanie na dywanik”, wymuszanie przeprosin. Jednocześnie kilka ankietowanych osób przywoływało sytuacje celowego lekceważenia przez pion producencki zgłaszanych nadużyć i wy-

śmiewanie osób sygnalizujących problemy. Jedna z ankietowanych osób pisała:

[...] w jednej z produkcji, gdy zgłosił**m* producentowi niestosowne zachowanie partnera podczas kręcenia scen intymnych oraz zaraz po, obrócił to w żart mówiąc: „czy to już to modne me too?”.

Inna osoba zwracała uwagę na patową sytuację osób pracujących na planie: z jednej strony to producenci reprezentują pracodawcę i powinni być adresatem uwag dotyczących warunków pracy, z drugiej strony to właśnie wobec produkcji pojawiają się największe zastrzeżenia:

Najbardziej mobbingującym pionem w Polsce jest produkcja, w walce o pieniądze są w stanie posunąć się do wszystkich metod, także łamiących prawo. Stąd pytanie – komu mają zgłaszać pracownicy mobbing?

Osoby wypełniające ankietę zwracały czasami uwagę na pojawianie się układu między pionem producenckim a topowymi polskimi reżyserami i reżyserkami dopuszczającymi się mobbingu wobec osób pracujących na planie. Zwracano uwagę, że szczególnie w przypadku mobbingu ze strony osób znanych *nagminnie jest ignorowanie tego przez pion producencki*. Sygnalizowane tu zjawiska składały się zdaniem niektórych ankietowanych na asymetrię pozycji różnych pionów pracujących na planie filmowym. Poza produkcją faworyzuje się, jak zauważano, *kosztowne* czy *siłowe* piony, takie pion operatorski. Brak szacunku często dotyczy natomiast osób pracujących w takich pionach jak charakteryzacja czy kostiumy.

MOBBING, MOLESTOWANIE I UWODZENIE

Jeden z najczęściej poruszanych przez ankietowane osoby wątków dotyczył mobbingu i molestowania. Odpowiedzi badanych tworzą zbiór różnych działań podejmowanych przez osoby, o których ankietowani piszą, że *posiadają władzę* na planie. Wspólnym mianownikiem tych działań jest uznawanie ich przez naszych respondentów jako nadużycie władzy, a więc zachowania o charakterze przemocowym. Używano tu takich pojęć jak

mobbingowanie, znęcanie się, przekraczanie granic, przemoc. Po pierwsze, osoby badane podawały liczne przykłady sytuacji, w których pracownicy i pracownicy planu byli wyśmiewani i upokarzani, a uwagi pod ich adresem nie miały charakteru merytorycznego (mówiono np., że ktoś jest tępy czy źle wygląda). Respondenci wskazywali też na takie zachowania jak pozwalanie sobie na osobiste wycieczki, wulgaryzmy, podnoszenie głosu, chamskie odzywki. Nierzadko pozornie profesjonalne komentarze skrywały, zdaniem naszych badanych, wyłącznie negatywną emocję nadawcy i brak merytorycznego wsparcia. Jedna z ankietowanych osób opisała następującą sytuację, która to obrazuje:

[aktor*] nie dostawał* żadnego wsparcia przy scenach nagości, jeszcze do tego plenerowych [...], reżyser* nawet nie raczył* podejść do głównych aktorów, sypał* komentarzami przez radio, tak, że słyszały to wszystkie pionki, łącznie z technicznymi, a komentarze były np. takie „źle to grasz, faflunisz”. I myślał* m sobie, to podejź do nie* i powiedz, jak ma zagrać, mówienie do aktor* [...] „faflunisz” to koszmar, takiego poniżania XY doświadczał* każdego dnia [...].

Po drugie, osoby wypełniające ankietę opisywały takie działania ze strony osób posiadających władzę na planie jak: wydzwanianie po nocach bez wyraźnej potrzeby, przerzucanie odpowiedzialności za własne błędy na innych, szantażowanie, w tym częste szantaże emocjonalne związane z próbą prywatnego umówienia się poza planem, nachalne próby wejścia w różne rodzaje zażyłości, wymuszanie spania w jednym pokoju, obrażanie się, wpadanie w niekontrolowaną furję. Pojawiały się także przykłady przekraczania granic prywatności, w tym fizycznej – napastowanie, próby pocałunków, nieuzasadnione dotykanie, przytrzymywanie i wkręcanie rąk.

W wielu opisywanych sytuacjach ankietowani zwracali uwagę na to, że to kontekst działania sprawcy i asymetria władzy lub pozycji, w tym różnica wieku między stronami, czyniła daną sytuację przemocową, a nie np. fakt użycia siły fizycznej. Wypowiedzi te można interpretować jako wskazanie, że sprawcy działają często w strefie pewnego niedookreślenia: mogą przedstawiać swoje działania jako neutralne i niczego nie narzucające. Tymczasem przez osoby o niższym statusie na planie filmowym i po-

tencjalnie słabszej sile sprzeciwu sytuacje te bywają odbierane jako zagrażające im lub jawnie przemocowe. Jedna z badanych osób opowiedziała o następującym wydarzeniu:

[...] po imprezie w hotelu pocałował mnie, po czym zaprowadził na zamknięty korytarz i obnażył się, mając erekcję, po czym usłyszałam, że chciałby ze mną iść do łóżka, ale nie może, bo jego żona przyjeżdża na drugi dzień. Wykorzystywał notorycznie swoją przewagę, jeżeli chodzi o płeć, wiek, doświadczenie, relacje mistrz-uczeń itp. Miałam [X lat; zanonimizowano wiek] podczas kręcenia filmu i promocji. On [X lat; zanonimizowano wiek; on – znacznie starszy].

W analogiczny sposób nasi respondenci łączyli wykorzystywanie przewagi z niektórymi sytuacjami uwodzenia i romansowania. Badani sugerowali, że jeśli mają one miejsce między osobami o bardzo różnej pozycji na planie, mogą w praktyce oznaczać przemoc seksualną i psychiczną. Ponadto dla osób uwodzonych wiąże się z licznymi ryzykami w dłuższej perspektywie. Osoba o niższym statusie jest w takim układzie narażona na skrzywdzenie, zarówno jeśli odmówi wejścia w relację intymną, jak i jeśli się na nią zdecyduje. Ze względu na sieci powiązań na planie i poza nim w takie sytuacje wciągane bywają także osoby trzecie. Jedna z badanych osób opisywała następującą sytuację:

Pracowałam* niedawno przy produkcji [anonimizacja] reżyserowanego przez [...]. Podczas zdjęć [X] miał* czynny romans z główn* aktor* za plecami je* partner* oraz swoje*. Przez to wszystko na planie doszło do wielu zaniechań i mobbingu mającego na celu ukrycie romansu [...]. Cały plan stał się praktycznie tylko placem zabaw dla okropnych gier psychicznych/mobbingowych kierowanych przez [X]. Najbardziej ucierpiał przez to sam [film; anonimizacja] i ludzie go tworzący w bardzo dziwnej atmosferze ciągłej manipulacji i kłamstw [...].

Powyższy cytat obrazuje jeszcze jeden problem, na który często zwracano uwagę w ankiecie. Badane osoby opisywały systemowy charakter działań sprawców i sprawczyń. Polegał on na włączaniu licznych osób na planie w mechanizm przemocy wobec ofiar. Przykładowe działania obejmowały: celowe i pu-

bliczne wyśmiewanie ofiary, zachęcanie do tego innych, obmawianie ofiary za jej plecami, ale także wytwarzanie na planie atmosfery zastraszania i niepewności, która udzielała się wielu osobom. Skutkowało to sytuacjami, w których po stronie sprawcy/sprawczyni stawało wiele osób. Ci, którzy przyjmowali bierną postawę, robili to zdaniem respondentów/respondentek często ze strachu przed utratą pracy. Wysoka pozycja sprawcy/sprawczyni w świecie filmu wskazywana była jako sprzyjająca tego typu przemocy systemowej – zaangażowane w konflikt strony nie miały odwagi lub nie mogły sobie pozwolić na sprzeciw ze względu na własną przyszłość zawodową.

Wątek mobbingu i molestowania uzupełniały liczne przykłady konsekwencji fizycznych i psychicznych wywołanych przez sytuacje na planie. Badani wielokrotnie wskazywali na traumę, depresję, zespół stresu pourazowego i konieczność szukania pomocy psychologicznej po doświadczeniach pracy na planie. Pisali o tym zarówno w odniesieniu do siebie, jak i innych osób. Jak w tym przykładzie:

*Jestem [anonimizacja; zawód spoza filmu] i wcześniej nie miał*m okazji pracować na planie, więc nie wiedział*m w sumie, czego się spodziewać. Dopiero po kilku dniach zdjęciowych zrozumiał*m, że to, co się dzieje, jest nie tylko niestosowne, ale wydaje mi się też nielegalne. Reżyser* znęcał* się nad głów* aktor* do tego stopnia, że był* on* [tj. aktor/aktorka] kilkakrotnie hospitalizowan* z planu. Kiedy aktor* nie było w pobliżu reżyser* namawiał* ekipę, wielokrotnie również mnie, przeciwko aktor*.*

(NIE)ŚWIADOMOŚĆ I BEZKARNOŚĆ SPRAWCÓW/SPRAWCZYŃ

Osoby, które brały udział w ankiecie, często poruszały temat świadomości sprawców/sprawczyń i potencjalnych sprawców/sprawczyń nadużyć na planach filmowych, a także szerszego kontekstu, który w wielu sytuacjach daje im poczucie bezkarności. Postawy opisywane przez ankietowane osoby można uporządkować ze względu na stopień świadomości dopuszczających się nadużycia. Na tej podstawie zaproponować można następującą typologię:

– **brak świadomości** sprawcy/sprawczyni – dotyczy często występującej sytuacji, w której działająca osoba bezrefleksyjnie powieliła pewne wzorce lub brakuje jej empatii wobec innych; dopuszcza się działań przemocowych nieintencjonalnie i, co ważne, łatwo by z nich zrezygnowała po wskazaniu naruszeń. Jedna z osób wypełniających ankietę w pewnym stopniu przypisała tę postawę sobie:

Nie mam złych doświadczeń, ponieważ jestem uprzywilejowanym mężczyzną reżyserem, który prawdopodobnie nie dostrzega wszystkich problemów. Przy wynikach weźcie pod uwagę, że osoby mają różne postrzeganie relacji na planie z uwagi na swoją płęć i na miejsce w hierarchii ekipy;

– **wyniosłe ironizowanie** – to postawa, w której działająca osoba ma pewną świadomość odczuwania przez drugą stronę krzywdy, traktuje jednak zaistniałą sytuację jako nadwrażliwość, prywatny problem lub niezrozumienie reguł ze strony drugiej osoby. Widać to poniekąd w drugim zdaniu powyższego cytatu. „Wyniosłość”, wspomnianą powyżej, dokładnie oddaje ta wypowiedź:

Potrzeba zmiany przez znaczną część środowiska filmowego ze szczytów jego struktur uważana jest za śmieszna i niepotrzebna. Dominuje dobre samopoczucie na własny temat i przekonanie, że pracując w zawodzie od lat, wie się o nim wszystko. Brak świadomości konsekwencji własnych działań. Mylenie przyzwyczajenia do nawyków z realną współczesną wiedzą o najnowocześniejszych i najlepszych standardach;

– **przemocowy narcyzm** – jest opisywaną przez kilka osób postawą sprawców/sprawczyń przemocy, którzy stawiają się w roli ofiary. Jedna z osób wypełniających ankietę opisała, że zwrócenie uwagi agresorowi na niewłaściwe zachowania spotkało się z wyrzutem, że ta osoba *teraz czuje się, jakby molestowała*, i jej obrażeniem się. Do tej kategorii można też zaliczyć różne przykłady opisywanych przez ankietowanych złośliwych „fochów” i przejawów zemsty ze strony odrzuconych, nachalnych adoratorów o prominentnej pozycji na planie filmowym;

– **cyniczne manipulowanie** – jest zasygnalizowanym już zachowaniem, w którym sprawca lub sprawczyni przemocy celowo i systemowo dopuszcza się przemocy wobec ofiary, zwykle włączając w swoje działania osoby trzecie.

W odpowiedziach ankietowanych powtarzał się wątek łączyący różne świadome działania przemocowe. Dotyczył on rozpowszechnionego zdaniem badanych przekonania sprawców/sprawczyń o swojej bezkarności. Przekonanie to oparte było po części na opisywanej już wcześniej asymetrii władzy – wiedzy sprawców/sprawczyń, że ofiary boją się powiedzieć o swoich doświadczeniach lub sądzą, że nikt im nie uwierzy. Ten strach dotyczy zarówno pojedynczych osób – szczególnie młodszych i mniej doświadczonych, jak i ma charakter zbiorowy. Jedna z ankietowanych osób określiła to w następujący sposób:

[...] wiele osób, które jest w sytuacji takiej jak ja, bardzo boi się o tym mówić, z uwagi na to, jakie nasze środowisko jest hermetyczne, i boimy się po prostu zostać z niego wykluczeni.

Ponadto poczucie bezkarności sprawców/sprawczyń przemocy bywało w ankiecie łączone z poczuciem wyjątkowości sprawcy/sprawczyni. Zdaniem niektórych badanych „wielkie gwiazdy” mają często przekonanie o swojej wyższej pozycji na planie i „nieetykalności”. Osoby ankietowane podkreślały jednak, że w polskim środowisku filmowym sprawcy i sprawczynie przemocy są zwykle bezkarni, więc takie poczucie jest w pełni uzasadnione. W wypowiedziach ankietowanych powtarzały się sformułowania: *zamiatania pod dywan problemów i sprawcy pozostają bezkarni*. Pisano także:

[...] nie ma żadnych faktycznych konsekwencji dla sprawców niestosownych zachowań [i że] są oni dalej zatrudniani, mimo że wszyscy o tym [przemocy] wiedzą.

Wątki te łączy następująca refleksja:

Przemoc na planach filmowych zarówno fizyczna i psychiczna jest obecna od zawsze i tak samo zawsze sprawcy nie ponoszą konsekwencji. Mimo zgłaszania

*swoich problemów w tym zakresie, nigdy nie spotkał*am się ze wsparciem ze strony producenta. Temat jest skrupulatnie zmiatany pod dywan i owiany zastoną milczenia ze względu na kameralność branży, znajomości i wagę sił, która jest nierównomiernie rozłożona w ekipie.*

„NIE MASZ POCZUCIA HUMORU”

W odpowiedziach powtarzał się wątek przemocy słownej i trudności w reagowaniu na nią wskutek powszechnego traktowania jej jako niewinnych żartów. Ankietowane osoby podawały liczne przykłady wypowiedzi, które określały jako *niestosowne komentarze* albo *pozornie niewinne komentarze*, ale też *złe komentarze* i *określenia uwłaczające* [...] [niektórym] zawodom. Wspomniano, że towarzyszą im niekiedy uśmiechy, gesty, ale też takie działania jak próby sadzania sobie kogoś na kolanach. Z wypowiedzi naszych respondentów wynika, że są one dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, wynikają z braku poszanowania granic adresatów wypowiedzi. Należą do nich spoufalanie się, a niekiedy kpina czy zawołowana pogarda. Cytowano wypowiedzi o tym, że ktoś komuś zazdrości przypinania aktorce mikroportu w okolicach biustu, grania sceny o podtekście erotycznym itp. Podawano też przykłady takich określeń jak *pudernice* albo *szmaciary* (o osobach pracujących w charakteryzacji i kostiumach), a także *cnotka* czy *pisowiec*.

Po drugie, wspólnym wątkiem dla tych wypowiedzi było wskazywanie, że przedstawiane są one jako żarty, niewinne dowcipy i rodzaj humoru od dawna charakterystyczny dla środowiska filmowego. To, że komuś takie żarty mogą nie odpowiadać, i że ktoś może odbierać je jako krzywdzące lub obraźliwe, jest, jak wynika z wypowiedzi ankietowanych, nie tylko traktowane jako prywatna sprawa tej osoby, ale także jako wyraz niezrozumienia sytuacji i braku poczucia humoru. Jak napisała jedna z osób:

Dla mnie, jako młodej kobiety, największą niewygodą na planie zdają się być pozornie „niewinne komentarze” całej ekipy. Mogą przybrać formę żartów, którym do śmiesznych kawałów brakuje wiele.

W podobnym duchu wypowiadała się inna osoba:

Dystans i ironia to też moja płaszczyzna swobody, jednak granica między dowcipem, a uszczypliwym bądź nawet pełnym pogardy stosunkiem do aktora często jest dziś przekraczana na planach.

Osoby odpowiadające na naszą ankietę wskazywały, jak trudno sprzeciwić się tego rodzaju wypowiedziom. Sprzeciw jest de facto zamachem na normę środowiskową. Humor tuszuje nie tylko przemoc werbalną, ale także utrudnia adresatom komentarzy egzekwowanie szacunku dla własnych granic. Tak oceniła to jedna z osób:

Wszystkie zachowania seksistowskie wobec mnie były zgłoszone producentowi, który stwierdził, że nie znam się na żartach, że ten i tamten tak ma, taki jest. Dopóki wytłumaczenie „to żarty, wyluzuj” nie zniknie, nic się nie zmieni.

NAGOŚĆ NA PLANIE I SCENY INTYMNE

Wśród wyzwań związanych z pracą na planie osoby badane wymieniały sytuacje filmowania nagości i scen intymnych. Zwrócono uwagę na kilka następujących spraw.

Osoby wypełniające ankietę zauważały, że często *problem rodzi się już w garderobie*. Nawiązanie to dotyczy stosunku osób pracujących na planie do nagości aktorek i aktorów. Nasi respondenci twierdzili, że zdarza się, że brak szacunku dla prywatności i intymności aktorek i aktorów wyraża się w braku możliwości dyskretnej zmiany kostiumu na planie, wchodzeniu różnych osób do garderoby, konieczności publicznego mierzenia strojów itp. Respondenci sugerowali, że przyjmuje się jako oczywistość fakt, że ciało aktorki lub aktora jest publicznie nagie. Ma to miejsce także w takich sytuacjach, w których z powodzeniem można by tego uniknąć.

Badani przypominali, że w sytuacjach nagości aktorów i przy kręceniu scen seksu na planie nie powinny pojawiać się żadne osoby zbędne. Tymczasem nierzadko jest inaczej:

[...] bardzo często przy monitorach znajdują się osoby postronne. Ostatnio wydarzyła się nawet taka sytuacja, że w trakcie prób do sceny gwałtu pan dźwiękowiec postanowił* przeszkalać pan*, któr* za kilka dni miał* być je* zmienni*. Niedopuszczalne w moim rozumieniu i zupełnie bezmyślne. Sam* zawsze przypominam i proszę, aby tak się nie działo.*

O ile w powyższym cytacie zaistniała sytuacja określana jest jako „bezmyślność”, o tyle nasi respondenci opowiadali, że do oglądania nagich aktorek lub aktorów na planie niejednokrotnie dochodzi celowo. Tak opowiadała o tym jedna z osób:

Ekipa przychodzi pokrzątać się, popodglądać, kiedy kobieta ma rozebrać się na planie.

Podobnie – jako połączenie lekceważenia i szybkiego tempa pracy na planie – przedstawiano sytuacje, w których aktorki i aktorzy bezskutecznie prosili o przygotowanie bielizny zabezpieczającej potrzebnej do kręcenia scen nagości. Ankietowane osoby wskazywały, że często nie było na to czasu, wyraźnej woli czy możliwości osób zajmujących się charakterystyką i kostiumami. W efekcie niejednokrotnie musieli samodzielnie i „chałupniczo” przygotowywać te elementy kostiumu.

Ankietowani dzielili się z nami doświadczeniami odbiegania od zapisów scenariusza i łamania wcześniejszych uzgodnień przy okazji kręcenia scen intymnych. Podawano przykłady zachowań reżyserek i reżyserów, a także współaktorek i współaktorów, którzy działając spontanicznie lub niby spontanicznie, narzucali lub wymuszali inny przebieg sceny, niż ustalono. Tak działo się w tej sytuacji:

Reżyser X wymusił* scenę seksu z pełną nagością moją (został* m w majtkach) i partner* (całkowicie nag*), która w scenariuszu była zapisana, że kończy się na pocałunku i zrzuconiu bluzki.*

lub w następującej:

Scena seksu. Uzgodnił m z aktor*, z któr* grał* m, które miejsca może dotykać/całować, prośba do-*

tyczyła wymagań ze strony moje partner* w życiu prywatnym, oczywiście w trakcie sceny aktor* „posz* na całość/zapomniał* się” i zrobił* dokładnie to, o co prosił*m, żeby nie robił*. Byliśmy także pytani, czy nie moglibyśmy zdjąć bielizny, bo im wchodzi w kadr.*

Choć sformułowanie „oczywiście poszła/poszedł na całość” pokazuje typowość lub przewidywalność takiego przebiegu sytuacji, nasi respondenci częściej wskazywali na sytuacje, w których nie tyle łamano dokładne uzgodnienia, co celowo nie precyzowano przebiegu sceny intymnej przed jej nakręceniem. Takie sytuacje, a także presja reżyserów lub reżyserów, oczekiwania wobec aktorów/aktorek, że będą działać kreatywnie i spontanicznie, wydłużanie liczby dubli lub przeciąganie momentu, kiedy nastąpi cięcie w scenie, prowadzą, zdaniem naszych respondentów, do nadużyć wobec aktorek i aktorów i [tego, że] *nie można w takich warunkach czuć się bezpiecznie*. O przykładowej sytuacji tego typu tak opowiada jedna z osób wypełniających ankietę:

Były próby, całość ustalona, tylko kiedy cięcie nie doprecyzowaliśmy. Na planie reżyser zrobił* łącznie ponad 30 dubli i w każdym przyciągał* scenę do granic możliwości. Improvizował*m końcówkę, czyli początek seksu, bo bał*m się powiedzieć „koniec, na więcej się nie umawialiśmy”. W jednych z pierwszych dubli zrobił*m figurę, której nie chciał*m potem widzieć w filmie, reżyser* podłapał* i musiał*m powtarzać już do końca, żeby się kontynuowało.*

ROLA SZKÓŁ WYŻSZYCH

Osoby wypełniające ankietę wielokrotnie zwracały uwagę na rolę wyższych szkół artystycznych w uczeniu zachowań, które nazywano *abuzywnymi*. Respondenci stwierdzali, że *molestowanie i mobbing to norma w szkołach artystycznych*. Twierdzili, że aktorzy/aktorki ze starszych, ale i młodszych pokoleń uczą się w szkołach filmowych i aktorskich nadużywania pozycji. Jednym z przejawów tego zjawiska jest fuksówka. Wyrażano przy tym zadowolenie, że takie praktyki zaczynają być stopniowo nagłaśniane i kwestionowane. Jedna z ankietowanych osób opisywała szczegółowo, jak doświadczenia przemocy ze szkoły wyższej,

w tym z fuksówki, nauczyły ją stawiania granic i sprzeciwiania się praktykom przemocowym. Inna osoba wskazywała, że uczenie studentek i studentów postaw etycznych w teatrze czy filmie jest niezwykle trudne, skoro „ryba psuje się od głowy”, a wśród kadry akademickiej nierzadkie są praktyki budowania koneksji, także przez relacje erotyczne i używania ich do bezpardonowej gry o wpływy w środowisku. Podsumowując, ankietowane osoby wydawały się zgadzać z następującym postulatem dotyczącym relacji reżyser/ka-aktor/ka:

[...] etykę sprawowania władzy, w przypadku filmu i teatru – władzy reżyserskiej, należy wprowadzać już na studiach, bo tam zaczyna się proces kształtowania reżyserów.

DOBRE PRAKTYKI

Odpowiedzi na pytanie otwarte zwierzały liczne opinie na temat poprawy standardów etycznych pracy w ostatnich latach:

*Zauważył*m, że to, co było na planie filmowym „złą praktyką” (podryw, molestowanie słowne, aluzje seksualne itp.) 15/20 lat temu – radykalnie się zmieniło. Podobnie z piciem alkoholu na planie. I bardzo dobrze.*

albo:

[...] z roku na rok jest coraz lepiej. Obecnie czuję się bezpieczn w środowisku filmowym.*

Osoby biorące udział w badaniu dzieliły się także dobrymi i budującymi przykładami organizowania scen intymnych i rozwiązywania problemów na planie. W wypowiedziach tych używano często określenia *miałem/miałam to szczęście, że..., trafiłem/trafiłam na...* Zwracano uwagę na to, że etyczna organizacja pracy na planie jest efektem działania konkretnych osób. Na ich profesjonalizm składa się, jak wynika z wypowiedzi ankietowanych osób, wiedza, doświadczenie, umiejętności przewidywania pewnych sytuacji, umiejętności organizacyjne, społeczne, ale także wrażliwość i empatia wobec innych. Nasi respondenci/respondentki wskazywali, że praca z takimi osobami zdarza im

się bardzo często, a także że spotkanie z tego rodzaju wzorcami na wczesnym etapie kariery zawodowej nauczyło ich, *jak to powinno wyglądać*. Przykłady pozytywnych doświadczeń dotyczyły działań osób z wielu pionów (tu nasi respondenci pisali też o swoich zasługach) i obejmowały m.in.: przygotowywanie kostiumów, dbanie o intymność aktorów w scenach z nagością, respektowanie granic, łagodzenie konfliktów. Świadczą o tym poniższe wypowiedzi:

[...] *panie odpowiedzialne za kostiumy były przygotowane perfekcyjnie, dbając o komfort aktorki pracującej na planie;*

[...] *zawsze staram się jako reżyser chronić współpracujących ze mną twórców przed tzw. „upokorzeniem w imię sztuki”;*

[...] *spotkałam się z wyproszeniem wszystkich poza operatorem z planu, aby aktorka czuła się dobrze w scenach intymnych. To zasługa kierownika planu;*

[...] *to, co pozwala „zdusić w zarodku pierwsze symptomy awarii systemu”, to szybkie reagowanie i rozładowywanie emocji. To z kolei wymaga czujnej obecności na planie osoby, która ma dobry kontakt z całą ekipą [...]. Podczas realizacji filmów, które ja produkuje, taką funkcję pełnię ja, czyli producent.*

Osoby wypełniające ankietę formułowały także szereg konstruktywnych postulatów. Pisano, że potrzebne są następujące rozwiązania:

- edukacja, w tym także studentów/studentek, ukierunkowana na przeciwdziałanie molestowaniu oraz uczenie aktorów i aktorek umiejętności stawiania granic;
- praktyka bardziej szczegółowych i prowadzonych z dużym wyprzedzeniem uzgodnień w zespole: scenarzysta/ka-reżyser/ka-producent/ka filmu-agent/ka aktora/aktorki;
- zmniejszanie, choć tu respondenci/respondentki byli realistami, presji czasu i chaotycznego działania na planie filmowym;
- konieczność szczegółowego ustalania zawczasu przebiegu scen intymnych.

Bardzo dokładnie napisała o tym jedna z ankietowanych osób:

[...] *kluczową i bardzo ważną rzeczą jest dokładne ustalanie, co to będą za ujęcia: referencja, storyboard – cokolwiek, ale przedstawione graficznie. Czy to będzie maksymalnie zbliżenie na detal: twarz, dłoń zaciskana na ramieniu itd. – czy szeroki kadr. Jakie oświetlenie: subtelne i ciemne czy jasna patelnia. Wtedy my, jako aktorzy, mamy punkt odniesienia i jasną podstawę do zgłaszania obiekcji. Nie może być czegoś takiego, że „róbcie, róbcie, jak czujecie, aż nie powiem stop”. Co najwyżej: „róbcie to, co ustaliliśmy – aż nie powiem stop”;*

- konieczność zagwarantowania czasu i spokoju potrzebnych do kręcenia scen intymnych. Ankietowane osoby były zgodne, że sceny intymne absolutnie nie mogą być kręcone w pośpiechu;
- obecność producenta/producentki na planie, którzy dają wsparcie ekipie, a także, jeśli zachodzi taka potrzeba, gwarantują pomoc psychologiczną;
- obecność na planie koordynatora lub koordynatorki scen intymnych

[...] *o ile ta osoba nie wpada na plan, ma czas poznać ekipę, [...] jej obowiązki są doprecyzowane i szeroko zakomunikowane ekipie;*

- powstanie kodeksu etycznego,

[...] *który odróżni zwrócenie uwagi albo nawet upominanie kogoś za źle wykonaną robotę od mobbingu;*

- wzmocnienie wpływu związków zawodowych w polskiej branży filmowej.

**NOWY ZAWÓD FILMOWY:
KOORDYNACJA SCEN INTYMNYCH**
Standardy globalne

Èmil Haarhoff

KIM JEST KOORDYNATOR/KOORDYNATORKA SCEN INTYMNYCH?

Koordinacja scen intymnych⁴ to nowy zawód filmowy opierający się na skodyfikowanym systemie choreografii i realizacji scen zawierających treści intymne, nagość, symulowany seks, przemoc, jak i scen wymagających od aktorów i aktorek ekstremalnych stanów emocjonalnych. Dzięki temu systemowi działania artystyczne stają się bezpieczniejsze i swobodniejsze. Odtwarzanie scen odbywa się z poszanowaniem granic osobistych aktorów.

Zadaniem koordynatora/ki jest zapewnienie bezpiecznej realizacji scen intymnych, zapobieganie molestowaniu seksualnemu oraz niwelowanie niepotrzebnego poczucia dyskomfortu i skrępowania.

Koordinatoryści pracują w trzech obszarach:

rzecznictwa – wspierają aktorów i aktorki w nazywaniu ich granic osobistych, a także w egzekwowaniu tychże w trakcie realizacji scen intymnych;

mediacji pomiędzy stronami – wspierają realizatorów w tworzeniu wspólnych rozwiązań;

choreografii – realizują wizję reżyserską.

WIEDZA I KOMPETENCJE

Koordinatoryści scen intymnych to osoby doświadczone w pracy z aktorami/aktorkami, a także wykwalifikowane (posiadające odpowiednie szkolenia lub certyfikaty) w zakresie:

- świadomej zgody (*consent*);
- inkluzywności i różnorodności (w tym aktywnego sojusznictwa wobec mniejszości);
- przeciwdziałania dyskryminacji, molestowaniu seksualnemu, zastraszaniu;
- rozwiązywania konfliktów, komunikacji bez przemocy;
- pracy z traumą;
- pierwszej pomocy w załamaniu nerwowym (*Mental Health First Aid*);
- świadomości kultury LGBTQIA+.

Twórcze podejście koordynatorów pozwala im budować sceny zawierające szczegółowe, zniuansowane i niesztampowe treści intymne. Sceny bazujące na nieuświadomionych stereotypach mogą zaburzać narrację danej historii. Na specyficzne umiejętności koordynatorów składają się:

- znajomość pozycji seksualnych i narracji, które uruchamiają;
- umiejętność rozmawiania z twórcami o intymności w sposób przejrzysty, szczegółowy, pozbawiony wulgarności;
- uważność w rozpoznawaniu dynamiki władzy pomiędzy postaciami – umiejętność przełożenia jej na choreografię relacji pomiędzy postaciami;
- znajomość reakcji ciała podczas zbliżenia seksualnego i umiejętność przełożenia ich na język filmu;
- reprezentacja praktyk BDSM⁵;
- znajomość specyfiki seksualności LGBTQIA+⁶;
- znajomość specyfiki seksualności nieletnich⁷.

4 Na potrzeby tego opracowania skupiamy się na przybliżeniu specyfiki zawodu koordynatora/ki w branży filmowej. Koordinatoryści scen intymnych pracują również w teatrach. Więcej na ten temat: www.intimacycoordination.eu.

5 W przypadku tworzenia filmów o takiej tematyce.

6 Jw.

7 Jw.

KTO SZKOLI?

Do światowej czołówki organizacji szkolących koordynatorów i koordynatorki scen intymnych należą⁸:

- Intimacy Directors and Coordinators (USA),
- Intimacy for Stage and Screen (UK),
- Intimacy on Set (UK),
- Intimacy Professionals Association (USA),
- Safe Sets (RPA),
- Theatrical Intimacy Education (USA).

Powyższe organizacje mają różne specyfikacje dot. liczby godzin niezbędnych do uzyskania tytułu albo certyfikatu. Możemy jednak śmiało stwierdzić: aby profesjonalnie wykonywać pracę koordynatora/ki scen intymnych, konieczne jest odbycie około 100 godzin szkoleń praktycznych i teoretycznych z zakresu realizacji scen intymnych oraz posiadanie stałego kontaktu z mentorami i mentorkami tego fachu, który umożliwi superwizję i wsparcie początkujących koordynatorów w sytuacjach nieprzewidzianych.

Więcej o wymaganiach wobec koordynatorów i koordynatorek scen intymnych przy amerykańskich produkcjach zob.: www.sagaftra.org/files/sa_documents/SA_IntimacyCoord.pdf

Organizacją, która zrzesza europejskich i brytyjskich profesjonalistów pracy z intymnością, jest *The Intimacy Practitioners' Guild (IPG)*: www.theintimacyguild.com.

⁸ Kolejność alfabetyczna.

JAK PRACUJE Koordynator/Koordynatorka Scen Intymnych?

Sześć filarów koordynacji scen intymnych*

**KONTEKST
KOMUNIKACJA
ZGODA (CONSENT)
CHECK-INS
CHOREOGRAFIA
WYCHODZENIE Z ROLI**

* Opracowane przez organizację *Intimacy Directors International* (dziś *Intimacy Directors and Coordinators*).

KONTEKST

Pierwszym krokiem w pracy koordynatora/ki scen intymnych jest wnikliwe przeczytanie scenariusza pod kątem wszystkich pojawiających się w nim treści intymnych. Lektura oraz kompetencje komunikacyjne koordynatorów umożliwiają im zrozumienie oczekiwań reżysera/ki wobec scen intymnych w danym filmie. To z kolei pozwala zbudować kluczową dla dalszej współpracy relację opartą na wzajemnym zaufaniu.

Następnie koordynator/ka upewnia się, czy wszystkie zaangażowane w projekt osoby rozumieją kontekst treści intymnych (w danej scenie), oraz czy rozumieją oczekiwania reżysera/ki wobec tworzonych postaci. Szczegółowe omówienie charakteru

scen **minimalizuje chaotyczną improwizację (brak choreografii), co pozwala na zmniejszenie ryzyka nadużyć, molestowania czy przeżyć traumatycznych.**

Uwaga: Jeśli zajdzie taka potrzeba, koordynator/ka jest odpowiednio wyszkolony/a, aby przeprowadzić improwowaną scenę intymną. Wymaga to dodatkowych prób i czasu przed wejściem na plan.

KOMUNIKACJA

Rolą koordynatora/ki jest kontakt z kluczowymi pionami przed wejściem na plan filmowy w celu uzgodnienia sposobu realizacji sceny.

Koordynatorzy są odpowiedzialni za skuteczną komunikację – gwarantują spokój, otwartość i swobodę zadawania pytań dotyczących scen intymnych. Tworzą środowisko pracy, w którym żadne działanie nie wywołuje zaskoczenia ani ekipy, ani wykonawców. **Klarowna komunikacja tworzy świadomą zgodę, buduje zaufanie, daje poczucie bezpieczeństwa i podnosi efektywność pracy.**

Koordynatorzy pracując z:

Producentem/Producentką:

- opracowują trzy dokumenty do każdej ze scen intymnych: „Ryzyko”, „Choreografia”, „Regulamin dnia”⁹; a następnie odpowiadają za ich wdrożenie;
- redukują ryzyko molestowania seksualnego;
- posiadają swój system zgłaszania ewentualnych nadużyć dla danej produkcji;
- dbają o zdrowe relacje na planie;
- realizują sceny w oparciu o obowiązujące w danym kraju zalecenia lub dostarczają pionowi produkcji międzynarodowe dokumenty określające, jak powinny być realizowane sceny intymne¹⁰.

Reżyserem/Reżyserką:

- dostarczają referencje wizualne, precyzują wizję reżyserską

(zbierają oczekiwania wobec aktorów czy sceny);

- przekładają wizję na propozycje choreograficzne;
- dbają o zachowanie narracji estetycznej i wizualnej, zapewniając jednocześnie poszanowanie granic aktorów;
- wspierają skuteczną komunikację z aktorami.

Reżyserem/Reżyserką Obrazu:

- przekazują, które części ciała aktorów nie mogą być filmowane;
- wspierają realizację i szukanie rozwiązań filmowych, które pozwolą lepiej opowiedzieć daną historię.

Kierownikiem/Kierowniczką planu

II Reżyserem/Reżyserką:

- opracowują, przekazują i pomagają wdrażać „Regulamin dnia” dla scen intymnych¹¹;
- usprawniają i wspierają pracę na planie, będąc dodatkowym łączem pomiędzy pionami realizującymi scenę.

Kostiumografem/Kostiumografką

Charakteryzatorem/Charakteryzatorką:

- przekazują kierownictwu pionów ustalenia dotyczące nagości aktorów;
- rekomendują odpowiednie zabezpieczenia, a także sposoby zastosowania bielizny intymnej¹².

Scenografem/Scenografką,

Rekwizytorem/Rekwizytorką,

II Kierownikiem/Kierowniczką produkcji ds. obiektów zdjęciowych:

- konsultują i wspierają ich w przygotowaniu scenografii i rekwizytów, które pozwolą zrealizować uzgodnioną z reżyserem/ką narrację sceny intymnej;
- dopasowują choreografię, która odpowiada wizji reżyserskiej, do warunków lokacji.

Reżyserem/Reżyserką Obsady:

- przygotowują i przekazują im oczekiwania reżyserów filmu dotyczące nagości, które powinny być uwzględnione w trakcie poszukiwania aktorów i aktorek, kaskaderów, kaskaderek czy osób statystujących;
- wprowadzają kulturę świadomej zgody na etapie przesłuchań.

9 Więcej o podrozdziale „Dokumenty” patrz s. 43.

10 Chodzi o *Protocols/Guidelines for Nudity*, które dostosowane są do specyfiki kultury filmowej danego kraju.

11 *Closed Set Protocols*.

12 Część koordynatorów posiada swój zestaw zabezpieczeń, co czyni ich niezależnymi od pionu kostiumów. Przed zatrudnieniem koordynatora/ki warto zapytać, jakimi zabezpieczeniami dysponuje.

Im swobodniej rozmawiamy o intymności i treściach seksualnych, tym lepiej radzimy sobie z ustalaniem, na co wyrażamy zgodę.

ZGODA

Historia świadomego udzielania zgody w procesach twórczych bywała problematyczna. Stało się to bezpośrednim impulsem do powstania i rozwoju zawodu koordynatora/ki scen intymnych. Zgoda jest bowiem podstawą zachowania bezpieczeństwa, okazywania szacunku i ochrony wykonawców, a także całej ekipy filmowej.

Określenie osobistych granic wykonawców ma kluczowe znaczenie dla realizacji scen intymnych. Nie tylko zwiększa komfort pracy, ale także zapobiega konfliktom, które zabierają czas, generują dodatkowe koszty, a niejednokrotnie wymagają wdrażania rozwiązań kryzysowych.

Cechy charakterystyczne udzielania zgody:

- Zgoda jest **przyzwoleniem udzielanym jedynie przez wykonawcę** (aktora/aktorkę) na wzięcie udziału w odpowiednio przygotowanych i klarownie wyjaśnionych działaniach, choreografiach czy scenach zawierających treści emocjonalne.
- Zgoda oznacza, że **wykonawca ma możliwość powiedzenia „nie”**. Jako koordynatorzy głęboko wierzymy, że „tak” nie ma żadnej mocy, jeśli nie istnieje możliwość powiedzenia „nie”.
- **Zgoda musi być udzielona dobrowolnie**. Wykonawca nie może być przymuszony, zmanipulowany czy zastraszone do udzielenia zgody.
- Zgoda zakłada, że **wykonawca został w pełni poinformowany** o charakterze i przebiegu danych działań. Jeśli wykonawca nie wie, czego się od niego oczekuje, nie może udzielić zgody.
- Zgoda zakłada także, że **wykonawca może ją wycofać w każdym momencie**. To najtrudniejszy do zaakceptowania aspekt świadomej zgody. Jeśli taka sytuacja ma miejsce, odpowiednio przygotowany/a i wykwalifikowany/a¹³ koordynator/ka

¹³ Np. w pracy z konfliktami, mediowaniu czy kreatywnym podejściu do ruchu.

potrafi stworzyć bezpieczną przestrzeń, w której wykonawca poczuje się na tyle pewnie i komfortowo, aby móc zaproponować inne rozwiązania, nadal realizujące wizję reżyserską.

Zgoda jest:

dobrowolna

– decyzja o podjęciu danego działania odbyła się bez nacisków, presji, zastraszania;

odwoływalna

– każda zgoda może być wycofana;

oparta na informacji

– znany jest kontekst, przebieg sceny, nie ma żadnych skrywanych elementów;

entuzjastyczna¹⁴

– decyzję charakteryzuje pewność, chęć podjęcia działań, brak oporów;

szczegółowa

– zgoda nie jest pojęciem ogólnym, odnosi się do szczegółowego kontekstu konkretnej sceny.

Freely given, reversible, informed, enthusiastic, specific, w skrócie: FRIES. Jest to akronim zaproponowany przez organizację Planned Parenthood do zapamiętania elementów zgody.

¹⁴ Mia Schachter w książce *Boundaries & Consent* zaproponowała używanie dwóch innych określeń zamiast „entuzjastyczna”, a mianowicie: „zaangażowana” i „ucieleśniona”. Tak to tłumaczy: „To, czego tak naprawdę szukamy, to **dokładnie przemyślane «tak»**, a ono wymaga od nas zaangażowania lub wcielenia. Oznacza to, że nie reagujemy na nie rozdwojeniem osobowości, nie osiągamy go spożywaniem alkoholu ani przyjmowaniem narkotyków, jesteśmy obecni i poświęcamy czas na uważne zastanowienie się, jak się czujemy” [przyp. red.].

DOKUMENTY

Przed wejściem na plan koordynatorzy opracowują odpowiednie dokumenty, by każdy z pionów był odpowiednio przygotowany do realizacji sceny.

„Ryzyko” (*Risk Assessment*)

Koordynator/ka przygotowuje szczegółową ekspertyzę zawierającą analizę scenariusza przeprowadzoną pod kątem najbardziej bezpiecznej realizacji scen intymnych. Odnosi się ona zarówno do oczekiwań reżyserskich, jak i granic osób odgrywających dane sceny. Ekspertyza ta zawiera również spis konkretnych działań i rozwiązań, które redukuje ryzyko potencjalnych nadużyć czy nieplanowanych zdarzeń traumatycznych.

„Choreografia” (*Nudity Rider, Intimacy Check-List*)

Dokument zawiera szczegółowy zapis choreografii oraz uściśłą skalę nagości po rozpoznaniu granic osób grających w scenie. Wymaga akceptacji aktorów oraz reżysera/reżyserki. Co ważne, ten projekt choreografii nie może obligować wykonawców do wykonania danych działań. Zgoda jest zawsze odwoływalna. Z praktyki wiemy, że aktorzy prawie nigdy nie odwołują swojej zgody, a spisany zakres ruchów sprzyja poczuciu komfortu i pewności wykonawców.

„Regulamin dnia” (*Closed Set Protocols*)

Realizacja sceny intymnej wymaga innej pracy ekipy filmowej niż przy pozostałych scenach. Koordynatorzy tworzą dokument scalający wszystkie uprzednie ustalenia z każdym z zaangażowanych w scenę pionów (patrz wyżej). Liczba osób na planie jest zawsze ograniczona do absolutnego minimum.

„Podsumowanie”

Aby ulepszać nowy fach, stale aktualizujemy sposób pracy. Po zrealizowaniu wszystkich scen intymnych (idealnie po zakończeniu planu filmowego) część koordynatorów dokonuje ewaluacji swojej pracy. Wysłanie anonimowych ankiet pozwala na: wysłuchanie aktorów i ich refleksji na temat realizacji scen intymnych, sprawdzenie, czy w dniach, kiedy nie było koordynatorów, praca przebiegała bezpiecznie (bez nadużyć), a także zebranie krytycznych uwag pozwalających na zweryfikowanie swoich narzędzi pracy (wszak mamy do czynienia z najmłodszym zawodem filmowym). Wnioski przesyłane są do producenta, który otrzymuje wgląd w do niedawna stabuizowane obszary.

Do zadań koordynatorów należy opracowanie i przekazanie czterech dokumentów:

„Ryzyka”,
„Choreografii”,
„Podsumowania”,
„Regulaminu dnia”.

PRÓBY

Próby są elementem nieodzownym w pracy koordynatorów scen intymnych. Umożliwiają wykonawcom, reżyserom tworzenie treści, które wspierają wizję artystyczną, zapewniając jednocześnie bezpieczeństwo aktorom i aktorkom. Dzięki pamięci ciała wyćwiczona choreografia staje się bardziej naturalna, a sceny realizowane na planie odgrywane są sprawniej, pozwalając zaoszczędzić ekipie drogocenny czas.

3 KLUCZOWE ZASADY DOTYCZĄCE PRÓB:

- Próby odbywają się w miejscu wskazanym przez produkcję (nie powinny odbywać się w prywatnych przestrzeniach np. dom aktorki, reżysera).
- Na próbach koordynatorzy nie powinni dotykać aktorów w celu pokazania przebiegu sceny. Każdorazowy dotyk wymaga otrzymania zgody.
- Próby odbywają się zawsze w minimum 3-osobowym składzie.

OBECNOŚĆ NA PLANIE

Głównym zadaniem koordynatorów na planie jest przygotowanie i przeprowadzenie aktorów i aktorek przez realizację sceny w sposób bezpieczny. **Koordynator/ka kładzie nacisk na szybkie i efektywne wykonanie choreografii przygotowanej i przećwiczonej w trakcie prób.** Podobnie jak koordynatorzy kaskaderów skupiają się na wykonaniu ustalonej choreografii, co umożliwia reżyserowi/reżyserce skoncentrowanie się na niuansach procesu kreatywnego.

Praca koordynatora/ki na planie polega na:

- przygotowaniu wykonawców do realizacji sceny w oparciu o pracę na próbach oraz dokumentu „Choreografia” (sprawdzają też, czy zgoda nie została wycofana);
- zmniejszaniu dyskomfortu wykonawców, upewnianiu się, że czują się bezpiecznie w trakcie całego procesu;
- wspieraniu ekipy w szukaniu rozwiązań dla ewentualnie napotkanych problemów;
- obserwowaniu, czy zgoda wykonawców jest przestrzegana;
- ewentualnej pomocy przy zakładaniu bielizny zabezpieczającej;
- wspieraniu reżysera w bezpiecznym i efektywnym fiksowaniu scen;
- wspieraniu kierownika planu w realizacji „Regulaminu dnia”.

Jeśli w trakcie pracy pojawią się bodźce uruchamiające doświadczenia traumatyczne, napady paniki czy obezwładniające poczucie dyskomfortu, koordynatorzy posiadają odpowiednie kwalifikacje¹⁵, by zapanować nad takimi sytuacjami i odpowiednio je rozładować.

Zabezpieczenia to narzędzia pozwalające na realizację scen symulowanego seksu w sposób higieniczny, a także minimalizujący punkty styku i tarcia pomiędzy genitaliami aktorów i aktorek. Na zabezpieczenia składają się m.in. specjalistycznie zaprojektowana *bielizna zabezpieczająca*, która pozwala na oddzielenie

¹⁵ Chodzi o obowiązkowe szkolenie z pierwszej pomocy w załamaniach nerwowych (*Mental Health First Aid*).

narządów wykonawców, co minimalizuje podniecenie erotyczne lub ryzyko potencjalnego molestowania seksualnego czy innych nadużyć. Koordynator/ka posiada obszerną wiedzę na temat zastosowania odpowiednich zabezpieczeń odpowiadających wymaganiom konkretnej sceny.

DOMYKANIE PROCESU

Ostatnim etapem pracy koordynatora/ki jest wsparcie aktorów w procesie wyjścia z roli. Poświęcenie odpowiedniego czasu na tę czynność pozwala aktorom i aktorkom:

- zdystansować się od odgrywanych postaci,
- przywrócić zdrową relację z samym sobą,
- niwelować długoterminowe skutki negatywne mieszania emocjonalności własnej i postaci,
- zamknąć obszary eksplorowane w trakcie procesu twórczego.

POSTPRODUKCJA

Koordynatorzy sprawdzają, czy po zakończeniu zdjęć aktorzy i aktorki czują się bezpiecznie. Zbierają od wszystkich wykonawców informacje zwrotne, aby ocenić ich emocjonalne i psychologiczne samopoczucie¹⁶. Jeśli potrzebują oni emocjonalnego czy psychologicznego wsparcia, zadaniem koordynatora jest przekazanie kontaktów do profesjonalnego terapeuty. Informacje zwrotne zbierane w okresie postprodukcyjnym pomagają udoskonalać pracę w obszarze koordynacji scen intymnych, pozwalają rozwijać i aktualizować zestaw dobrych praktyk.

Koordynatorzy są również dostępni na etapie montowania filmu, by potwierdzić, czy finalna wersja materiału jest zgodna ze skalą nagości ustaloną (na etapie preprodukcji) z aktorami i aktorkami odtwarzającymi scenę.

ZAMIAST PODSUMOWANIA

KOORDYNATORZY/KOORDYNATORKI SCEN INTYMNYCH MOGĄ STAĆ SIĘ KLUCZOWYM WSPARCIEM DLA PRODUCENTÓW/PRODUCENTEK, KTÓRZY:

- zamierzają pracować efektywniej i bezpieczniej;
- mogą koncentrować się na innych obszarach produkcji niż potencjalne nadużycia na planie;
- chcą produkować filmy zawierające wiarygodne i pociągające dla widzów wątki intymne.

16 Zob. opis dokumentu „Podsumowanie” w podrozdziale „DOKUMENTY” s. 43.

BIOGRAMY

Amanda Blumenthal

pierwsza koordynatorka scen intymnych w Los Angeles. Założycielka Intimacy Professionals Association, stworzyła ponad 100 scen intymnych m.in. w *Euforii*, *The Affair*, *Słowo na L: Generacja Q*. Inicjatorka i współtwórczyni *Standards and Protocols for the Use of Intimacy Coordinators* dla najważniejszego amerykańskiego związku zawodowego aktorów i aktorek SAG-AFTRA.

dr Emil Haarhoff

teatrolog, koordynator scen intymnych, aktor, reżyser, choreograf. Jako koordynator scen intymnych pracował m.in. przy serialach Netflixa: *Savage Beauty* i *Night Shift* oraz takich produkcjach filmowych jak *Daryn's Gym* czy *Blurred Lines*.

Katarzyna Szustow

koordynatorka scen intymnych, członkini The European Intimacy Practitioners' Guild, coach od sytuacji kryzysowych, facylitatorka bezpiecznych procesów twórczych. Jako koordynatorka scen intymnych pracowała przy produkcjach: *Rojst'97* (reż. Jan Holoubek, Netflix), *Filip* (reż. Michał Kwieciński, premiera: 2022), *Słoń* (reż. Kamil Krawczycki, premiera: 2022), jak i spektaklach w Schauspielhaus Zürich: *Kurze Interviews mit fiesen Männern – 22 Arten der Einsamkeit* na podstawie Davida F. Wallace'a (reż. Yana Ross), *Wilhelm Tell* w reżyserii Milo Raua (premiera: 23.04.2022). Więcej na: www.intimacycoordination.eu

dr hab. Maria Theiss

politolożka, pracuje na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego. Badaczka polityki społecznej. Kierowniczką międzynarodowych projektów badawczych dotyczących m.in. zaufania politycznego, solidarności społecznej, nieformalnych aspektów polityki społecznej. Redaktor naczelna czasopisma „Problemy Polityki Społecznej. Social Policy Issues”.

dr Marek Troszyński

socjolog, kierownik Obserwatorium Cywilizacji Cyfrowej w Collegium Civitas, prezes Fundacji Wiedza Lokalna. Od 15 lat prowadzi badania społeczne, specjalizując się w analizie treści mediów. Autor badań instytucji kultury na zlecenie MKiDN. Badacz mowy nienawiści wobec mniejszości, był członkiem Rady Konsultacyjnej przy Radzie ds. Przeciwdziałaniu Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Nietolerancji.

Tworzysz filmy? Szukasz kompetentnych koordynatorów i koordynatorek scen intymnych w Polsce i za granicą? Wejdź na: www.intimacycoordination.eu.

SZUSTOW. KULTURA I KOMUNIKACJA

wspiera komunikację wewnętrzną Zespołów bazując na nowatorskich oraz sprawdzonych metodach budowania siły wspólnoty w oparciu o przejrzyste wartości.

Prowadzimy szkolenia:

Świadoma zgoda w procesach twórczych – po co nam consent?

Efektywna komunikacja w zespołach – jak miło i sprawnie pracować?

Procedury przeciwdziałania nadużyciom i dyskryminacji w miejscu pracy – krok po kroku.

Dynamika władzy i granice – jak je rozpoznawać, jak z nimi pracować?

Wartości a kultura organizacyjna – co nas łączy?

Potrzebujesz wsparcia? Umów się na bezpłatną konsultację. Zapraszam na www.szustow.com.